

Mengeš v antiki

Milan SAGADIN

Izvleček

Članek obravnava trije zaščitnih izkopavanj na področju Mengeša in sicer na dvorišču podjetja Semesadika (1978), na gradbišču vzgojnovarstvenega zavoda (1985/86) in na gradbišču športne dvorane (1988). Na prvih dveh lokacijah so bili odkriti sledovi šestih po vsej verjetnosti bivalnih objektov, nekakšnih polzemljank (*tugurium*). Spremljajoče drobne najdbe kažejo nenavadno širok časovni razpon od 1. do 6. ali celo 7. st. n. š. Problem ni zadovoljivo pojasnjen (vkopavanje mlajših, poznoantičnih objektov v starejšo, zgodnjeantično kulturno plast, vpliv poplav, strojno odstranjevanje gornje plasti?). Na gradbišču športne dvorane 1988 je bila ugotovljena do 3 m globoka kulturna plast, drobne najdbe pa obsegajo predvsem prvi dve st. n. š. Ostanke lončenine kažejo izrazito razliko med uvoženim posodjem in domačo grobo keramiko, ki prevladuje. Poleg tega so bili odkriti ostanki metalurške dejavnosti (žlindra, kosi pečne obloge). Najdišče zastavlja problem stopnje romanizacije posameznih delov podeželja.

Številne slučajne najdbe na širšem območju Mengeša, ki izpričujejo kontinuiteto naselitve od zgodnjega halštatskega obdobja dalje, že preko sto let vzbujajo pozornost raziskovalcev (Gabrovec 1975, 193; Gabrovec 1965, 89 ss; Šašel 1954, 13 ss; Zupančič 1979, 19 ss). Tudi koncentracija antičnih najdb, tako grobnih kot naselbinskih, je precejšnja, zato je bilo v literaturi zaslediti že več poskusov, da bi prav na območje Mengeša locirali rimsko poštno postajo *Ad Quartodecimo*, ki jo na poti med Emono in Atransom (*mansio Hadrante*) omenja *Itinerarium Burdigalense* (Šašel 1975, 89). V Mengešu še ni bilo sistematičnih arheoloških raziskav.

Poostren spomeniškovarstveni nadzor nad gradbenimi deli v Mengešu je v zadnjih letih privedel do tega, da je bilo opravljenih trije zaščitnih izkopavanj (*sl. 1*). Tako je bil leta 1978 na dvorišču

Abstract

The article discusses three rescue excavations in the region of Mengeš: in the courtyard of the Semesadika firm (1978), at the building site of the kindergarten (1985/86), and at the building site of a sports hall (1988). The first two sites offered traces of six structures, most probably residential, some kind of semi-underground buildings (*tugurium*). The accompanying small finds indicate an unusually broad chronological span from the 1st to the 6th or even 7th centuries AD. This phenomenon is insufficiently explained (the intrusion of later structures into earlier cultural strata, flooding, mechanical removal of upper layers?). The building site of the sports hall in 1988 resulted in a cultural stratum up to 3 meters thick, with the small finds primarily encompassing the first two centuries AD. The pottery remains indicate a distinct difference between the imported vessels and the local coarse ware that was predominant. Remains from metallurgical activities were also discovered (slag, fragments of furnace coatings). These sites characterize the problem of distinguishing the degree of Romanization in individual sections of this non-urban region.

podjetja Semesadika poleg nekaj prazgodovinskih grobov (neobjavljeno) odkrit tudi antičen naselbinski objekt (*sl. 11, 12*), leta 1985 in delno še 1986 pa ob gradnji vzgojnovarstvenega zavoda (VVZ) približno 400 m južneje še 5 povsem podobnih objektov (*sl. 2-10*, Sagadin 1986, 1987, 1989 a). Izkopavanja ob gradnji športne dvorane leta 1988 (*sl. 13-19*) so odkrila ostanke metalurške dejavnosti (Sagadin 1989 b).

VZGOJNOVARSTVENI ZAVOD IN SEMESADIKA

Vsem objektom z območja VVZ (*objekti 1-5*) in z dvorišča podjetja Semesadika (*objekt 6*) sta bili skupni predvsem velikost in konstrukcija, kolikor se je seveda dala ugotavljati. Kazale so

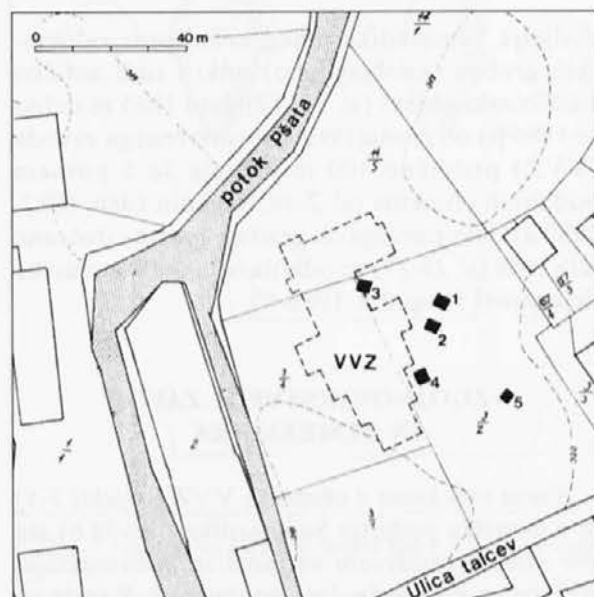
Sl. 1: Mengeš, položaj najdišč.

Fig. 1: Mengeš, the situation of the sites.

se pravilne pravokotne lise temne kulturne plasti na prodnati podlagi. Vkopi so segali približno 40 cm v prod in so se proti dnu rahlo ožili. Kulturna plast v notranjosti je vsebovala živalske kosti, številne odlomke tegul, imbreksov in nekaj tubulov, odlomke lončenine in glinastega hišnega ometa. Tako opeka kot posamezni kamni v planumu so bili razporejeni brez reda in ni bilo opaziti, da bi imeli kakršnokoli vlogo pri konstrukciji objektov. Ti so bili leseni in ometani z ilovico, kar lahko sklepamo po sledovih stojk ob objektih

Sl. 2: Mengeš, VVZ - položaj objektov 1 do 5.

Fig. 2: Mengeš, kindergarten - the situation of structures 1-5.

6 in 2 (sl. 5,6,11,12), ostanku ležečega bruna v objektu 4 (sl. 9) in po kosih glinastega hišnega ometa (t. 2: 12). Velikost (širino in dolžino) je bilo moči ugotavljati le pri objektih 1 (3,5 x 4 m), 2 (2,8 x 3,8 m) in 6 (3,9 x 3,4 m), medtem ko smo pri objektih 3 in 4 lahko ugotavljali le po eno dimenzijo (2,8 oziroma 3,5 m), pri objektu 5 iz leta 1986 pa le južni vogal, ostalo je uničil bager. Objekt 6 iz leta 1978 je bil nekoliko bolj nepravilne, peterokotne oblike, ostali so bili približno pravokotni z diagonalami, usmerjenimi po straneh neba.

KATALOG NAJDB

VVZ - objekt 1 (sl. 3,4)

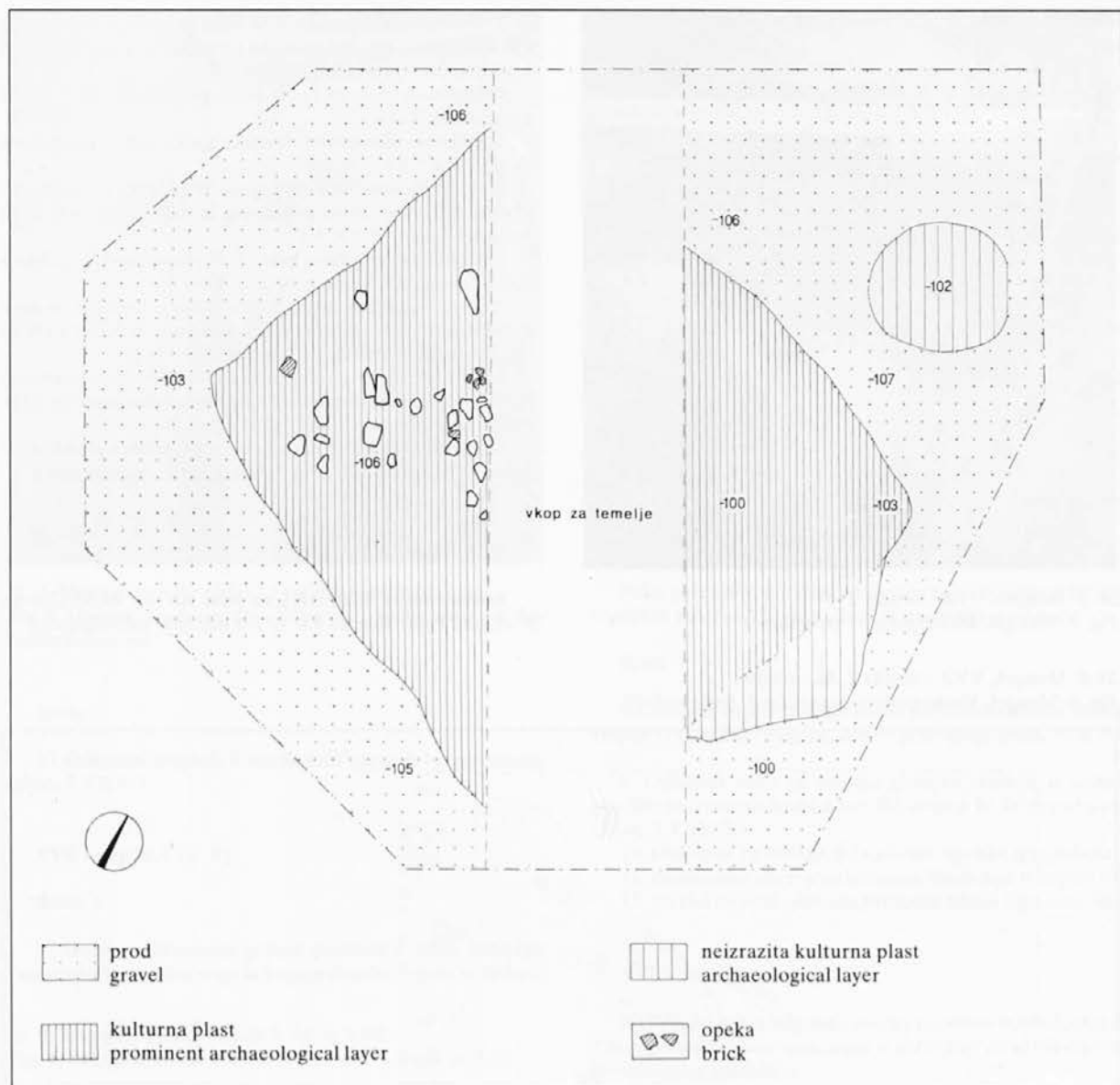
Tabla 1

1. Odlomek ustja amfore iz rdeče pečene, dobro prečiščene gline, 5 YR 7/6 (barve navajam po Munsell, Soil Colour Charts (1988).
2. Odlomek ustja vrča iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 7.5 YR 8/4.
3. Odlomek ustja vrča iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 7.5 YR 7/4.
4. Odlomek ostenja posode iz sivorjave do rdeče žgane, s peskom mešane gline, na zunanji površini metličastim ornamentom 2.5 YR 5/2 - 4/8.
5. Odlomek dna in ostenja večjega lonca iz rumenordeče žgane, dobro prečiščene gline, 7.5 YR 7/4.
6. Odlomek dna in del ostenja lonca iz rumenordeče žgane, dobro prečiščene gline, 2.5 YR 6/6.

Sl. 3: Mengeš, VVZ - del objekta 1 ob temeljih žerjava.

Fig. 3: Mengeš, kindergarten - a part of structure 1 near the foundation of the crane.

Sl. 4: Mengeš, VVZ - objekt 1. M. = 1:50.

Fig. 4: Mengeš, kindergarten - structure 1. Scale = 1:50.

7. Odlomek dna in ostenja lonca iz dobro prečiščene, rumenordeče žgane gline, 5 YR 7/4.

8. Odlomek ustja in ostenja krožnika iz dobro prečiščene, rumenordeče do sivo žgane gline, 5 YR 7/8 - 5/2.

9. Odlomek tegule iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline s sledovi dvojne, s prsti žlebljene valovnice, 10 YR 6/6 - 6/1.

10. Odlomek tegule iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline. Na odlomku je del odtisnjene pečata, 7.5 YR 8/2.

11. Odlomek tubula iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 2.5 Y 6/8.

13. Odlomek ustja krožnika ali skodele iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 2.5 YR 6/4.

14. Odlomek ustja, vratu in ramena lonca iz sivočrno žgane, s peskom mešane gline. Na ramenu posode sta 2 niza kratkih poševnih žlebičev nasprotnih smerih, 2.5 YR 2.5/0.

15. Odlomek ustja ter del vratu in ostenja lonca iz sivočrno žgane, s peskom mešane gline, z nizom poševnih vrezov na vratu, 5 YR 5/1.

VVZ - objekt 2 (sl. 5,6)

Tabla 1

12. Odlomek vratu in ramena lonca iz sivo žgane, s peskom mešane gline. Na odlomku nastavek trakastega ročaja, 10 YR 5/1.

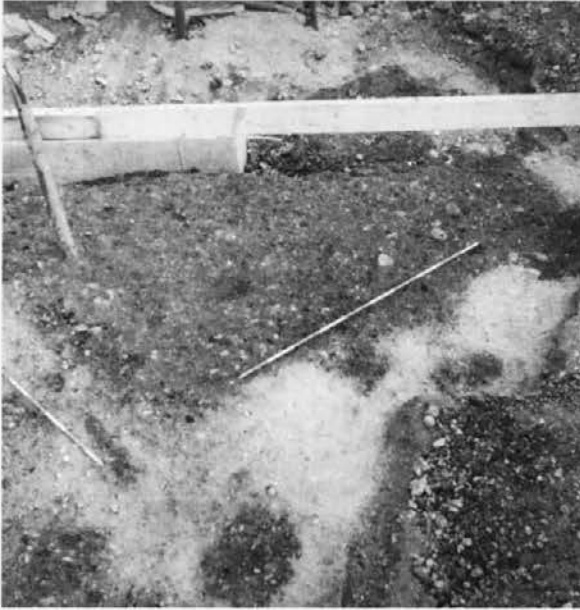
Tabla 2

1. Odlomek ustja vrča iz svetlordeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 7/6.

2. Odlomek ustja vrča iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 7.5 YR 8/4.

3. Odlomek ustja vrča iz dobro prečiščene, rumenordeče žgane gline, 5 YR 7/4.

4. Odlomek ročaja iz dobro prečiščene, rumeno žgane gline, 5 YR 7/3.

Sl. 5: Mengeš, VVZ - objekt 2.

Fig. 5: Mengeš, kindergarten - structure 2.

Sl. 6: Mengeš, VVZ - objekt 2. M. = 1:50.

Fig. 6: Mengeš, kindergarten - structure 2. Scale = 1:50.

5. Odlomek ustja, vratu in ramena lonca iz gline, mešane s peskom, zunaj rumeno, v sredini sivo žgane, na notranji strani z ostanki črne pre-vleke, 2.5 YR 6/4.

6. Odlomek ravnega dna iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 5 YR 7/6.

7. Odlomek dna posode iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 2.5 YR 6/6.

8. Odlomek ramena in največjega oboda lonca iz sivo žgane, s peskom mešane gline, z okrasom iz vodoravnih in kratkih poševnih vrezov, 5 YR 5/1.

9. Odlomek ramena in vratu dvoročajnega vrča iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 2.5 YR 6/6.

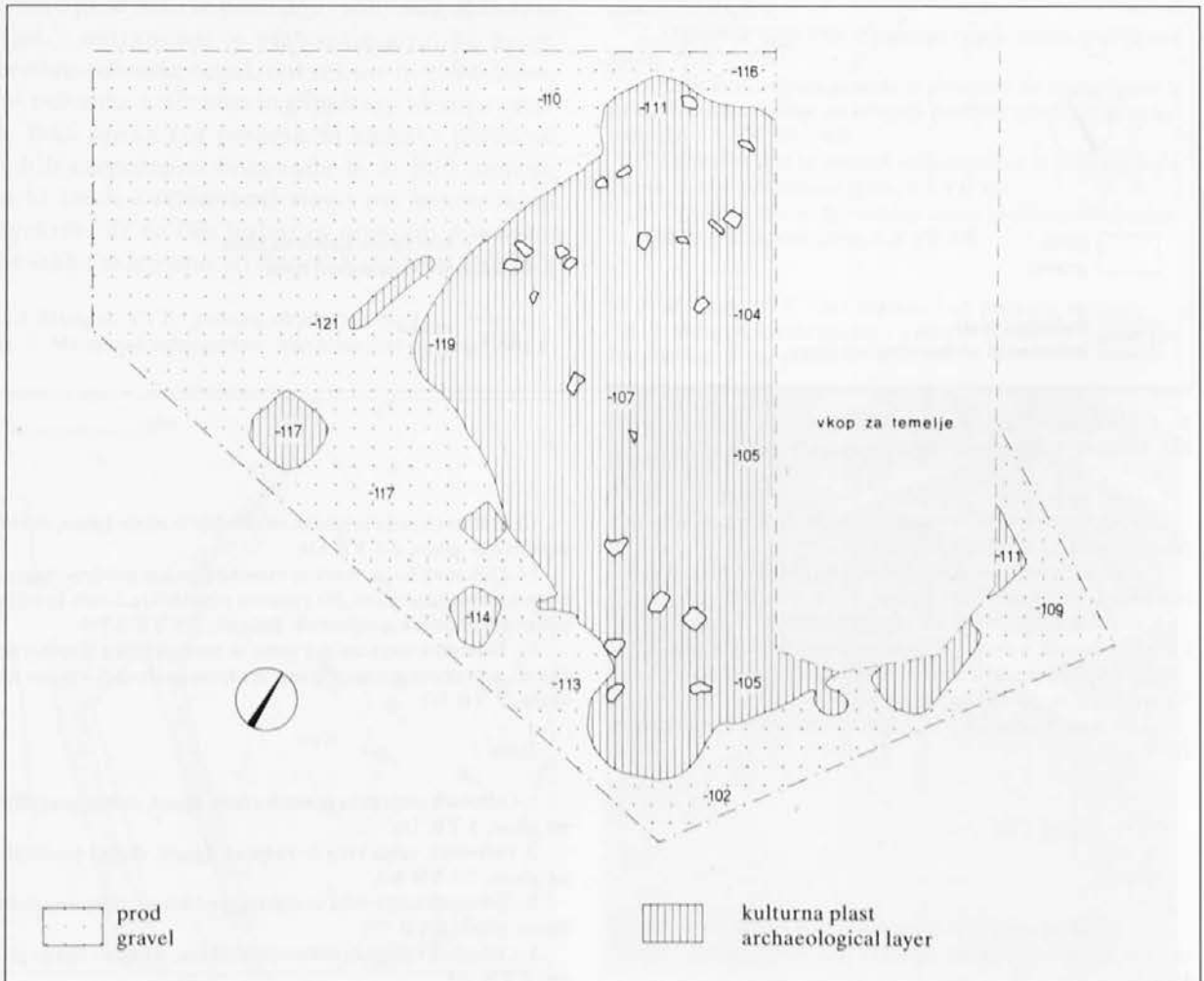
10. Več odlomkov lonca iz sivo žgane, s peskom mešane gline. Okras je iz dveh dvojnih valovnic, ločenih s tremi horizontalnimi žlebiči, 7.5 YR 5/8 - 4/0.

11. Odlomek ostenja posode iz svetlordeče (zunaj rumeno) žgane gline, nekoliko mešane z drobnim belim peskom. Obe strani sta plitvo narebreni, 5 YR 8/4.

12. Večji odlomek glinastega hišnega ometa s tremi odtisi kolov s premerom ok. 7 cm. Glina je enakomerno žgana.

VVZ - objekt 3 (sl. 7,8)

Bronast novc, Claudius I, as, Rim, RIC 95, 41-50. (Novc je določil Peter Kos, za kar se mu najlepše zahvaljujem.)

Sl. 7: Mengeš, VVZ - objekt 3 na robu gradbene jame.
Fig. 7: Mengeš, kindergarten - structure 3 at the edge of the construction pit.

Tabla 2

13. Odlomek ustja čaše iz svetlordeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 8/3.

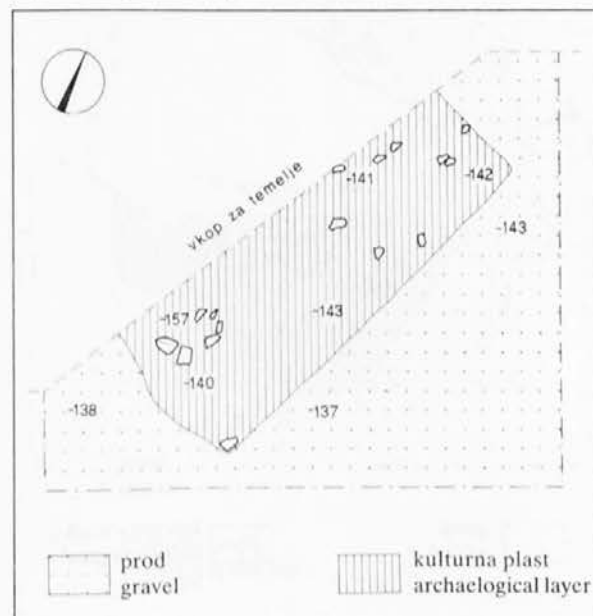
VVZ - objekt 4 (sl. 9)

Tabla 3

1. Močno poškodovan glinast predmet v obliki širokega rezila sekire (verjetno noga nekega podstavka) - glina je mešana

Sl. 8: Mengeš, VVZ - objekt 3, M. = 1:50.

Fig. 8: Mengeš, kindergarten - structure 3, Scale = 1:50.

s peskom in rdeče žgana; površina je dobro zglajena. Predmet je po debelini predrt z odprtino, ki jo obrobja plastično rebro, 2.5 YR 5/2.

2. Odlomek ustja krožnika oblike Hayes 68, glina je dobro prečiščena in rjavordeče žgana, 2.5 YR 6/6.

3. Odlomek ustja in del ostenja lonca iz sivočrne žgane, s peskom mešane gline. Na ramenu je lonec plitvo narebren, 5 YR 4/1.

4. Odlomek zgornjega dela ročnega mlina, kamen.

5. Odlomek ustja lonca iz sivo žgane, z drobnim peskom mešane gline, 5 YR 5/1.

6. Več odlomkov lonca iz sivočrne žgane, s peskom mešane gline, ramena lonca so dobro in plitvo narebrena, 5 YR 4/1.

7. Odlomek tegule iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 7.5 YR 8/4.

VVZ - Objekt 5 (sl. 10)

Razen nekaj odlomkov tegul ali opek tu ni bilo najdb.

Semesadika - objekt 6 (sl. 11,12)

Poleg precejšnje količine odlomkov tegul in večjega števila živalskih kosti so bili tu najdeni še naslednji predmeti:

Tabla 3

8. Odlomek ustja in ostenja skleda z izvihanim robom, oblike Hayes 91 C, iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 10 R 5/8 - 5/1.

9. Odlomek ustja in ostenja globoke skodele iz dobro prečiščene, rumeno žgane gline. Na ustju je še del branika pri izlivu, 7.5 YR 7/4.

10. Odlomek zgornjega dela afriške oljenke (pogrešana).

11. Popolnoma ohranjena bronasta fibula tipa Almgren 67.

12. Nekoliko poškodovana bronasta fibula tipa Jezerine.

VVZ - slučajne najdbe

Najbolj so bile koncentrirane na prostoru med objekti 2, 3 in 4, posamezni kos opek, tegul in imbreksov pa so bili najdeni po celotnem gradbišču.

Tabla 4

1. Del dna in ostenja večje posode iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline. 2.5 YR 6/6.

2. Odlomek masivnega ročaja iz črnordeče žgane, s peskom mešane gline, 10 R 5/2.

3. Del prstanastega dna in ostenja posode iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 7/8.

4. Del prstanastega dna in ostenja posode iz rumenordeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 8/4.

5. Odlomek ostenja amfore iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline. Zunanja površina je rumena in kanelirana, 7.5 YR 8/2 in 5 YR 8/3.

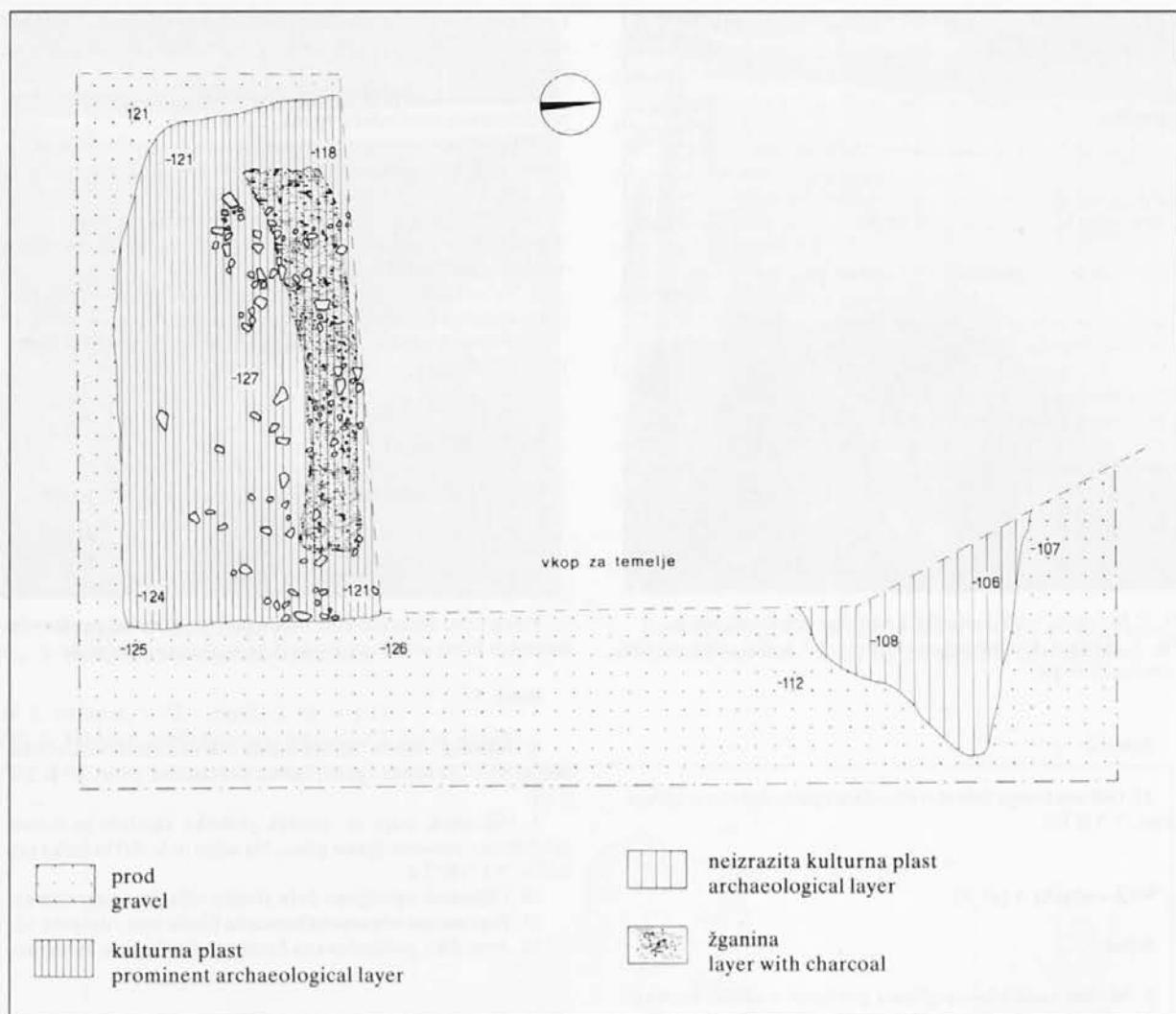
6. Trikoten del tubula iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline. Na zunanji površini so še ostanki malte, 10 R 6/6.

7. Del dna in ostenja posode iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 8/3.

8. Trikoten odlomek tegule iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 10 R 6/6.

9. Odlomek imbreksa iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 5 YR 6/3 - 8/2.

10. Odlomek večje opeke iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline. Stranski rob je zobčasto profiliran, 10 R 6/8.

Sl. 9: Mengeš, VVZ - objekt 4. M. = 1:50.

Fig. 9: Mengeš, kindergarten - structure 4. Scale = 1:50.

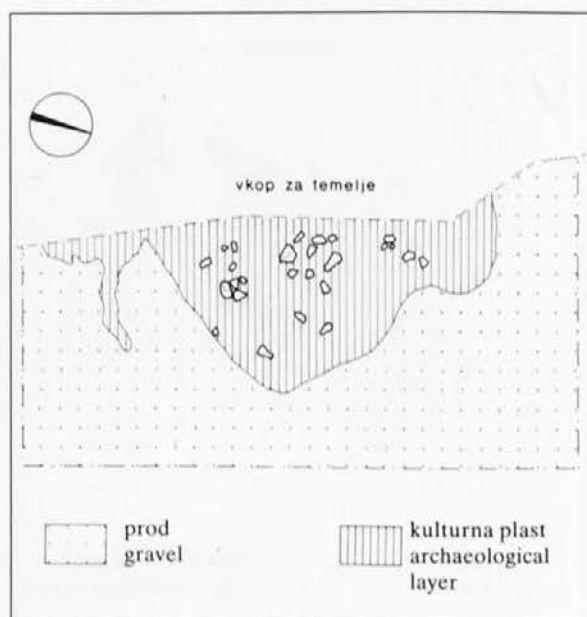
Časovna opredelitev

V objektu 1 je mogoče nekoliko bolje datirati samo odlomek ustja dvoročajnega vrča (*t. 1: 1*) s svitkasto odebelitvijo na vratu, ki se na jugovzhodnoalpskem območju pojavlja od avgustejskega časa do 2. st. (Schindler-Kaudelka 1989, 40-42, Taf. 18-22; Mikl-Curk 1987, t. 3: 29; 16: 20; 19: 4; 35: 6,7; 50: 8,11). Ostala keramika sodi v antično obdobje, toda časovno ni dobro določljiva.

V objektu 2 je bil odkrit odlomek amfore (*t. 2: 9*) vrste Forlimpopoli iz 2. in 3. st. (Panella 1989, 148 ss; vse amfore in afriško sigilato je določila Verena Vidrih Perko, za kar se ji najlepše zahvaljujem). Odlomek plitvo narebrenega ostenja (*t. 2: 11*) je pripadal vzhodnomediteranski amfori, sorodni obliki *Late Roman 1*, ki so jih izdelovali od zgodnjega 5. st. do srede 7. st. (Riley 1981, 120-121; Keay 1984, oblika LIII, 268-278; Pea-

Sl. 10: Mengeš, VVZ - objekt 5. M. = 1:50.

Fig. 10: Mengeš, kindergarten - structure 5. Scale = 1:50.

Sl. 11: Mengeš, Semesadika - objekt 6.

Fig. 11: Mengeš, Semesadika - structure 6.

Sl. 12: Mengeš, Semesadika - objekt 6. M. = 1:50.

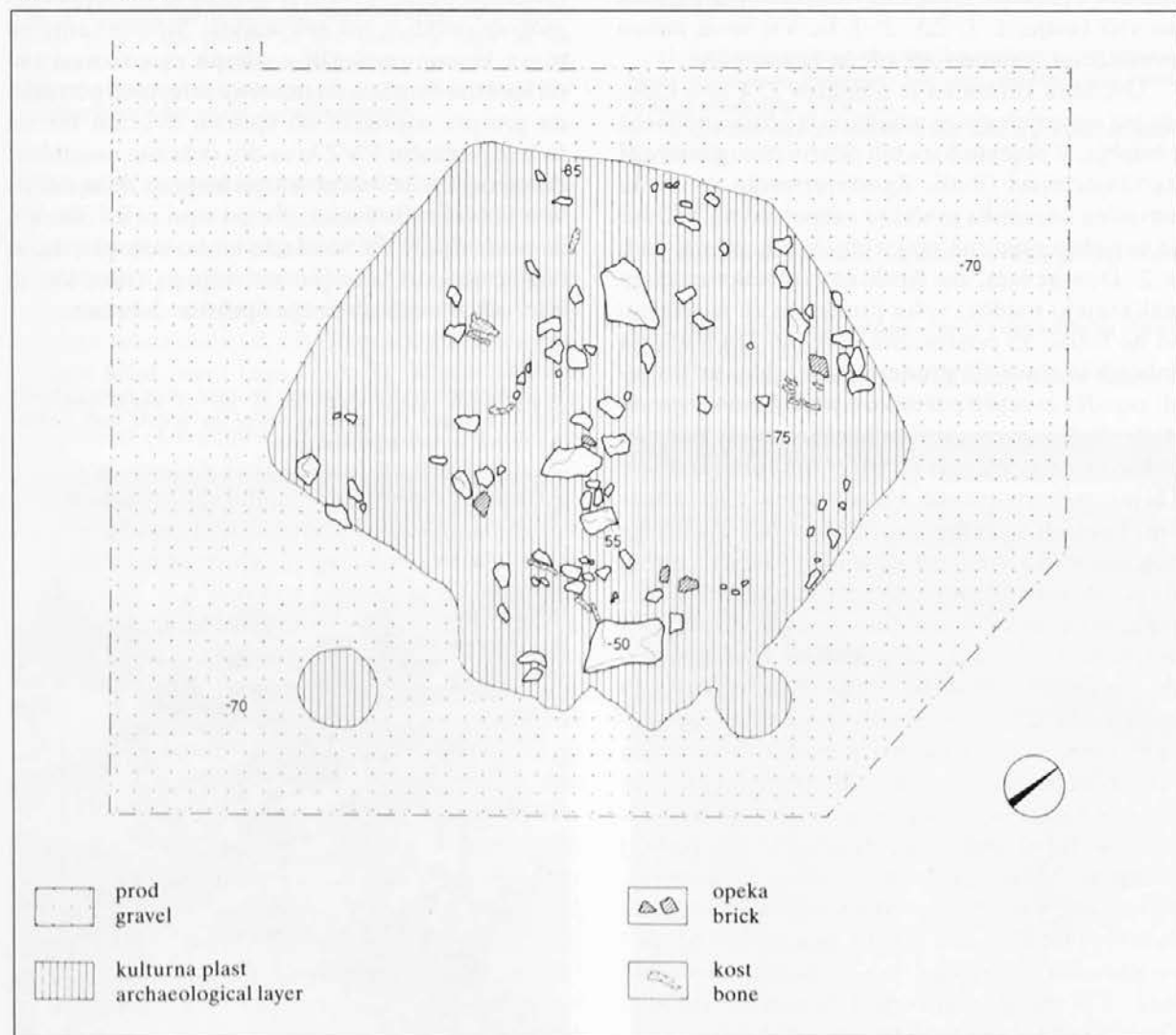
Fig. 12: Mengeš, Semesadika - structure 6. Scale = 1:50.

cock, Williams 1986, razred 44, 185-187, fig. 104). Lonec z valovnico (t. 2: 10) lahko postavimo v poznoantično obdobje (Rodríguez 1992, 160 ss; Bierbrauer 1987, 209-221).

V objektu 3 je bil odkrit novec Klavdija I.

V objektu 4 omogoča natančnejšo datacijo le odlomek krožnika (t. 3: 2) iz afriške sigilate, oblike Hayes 68, iz časa med 370 do 425 (Hayes 1972, oblika 68: 4, 116-118; Atlante 1981, 121, t. 55: 3).

V objektu 6 sta bili odkriti dve zgodnjemski fibuli. Fibula (t. 3: 11) pripada tipu Almgren 67, ki se pojavlja v avgustejskem času in v zgodnjem 1. st. (Riha 1979, 72-73). Fibule vrste Jezerine (t. 3: 12) so pri nas datirane v glavnem v avgustejski čas (Adam, Feugère 1982, 129 ss). Keramika iz objekta je poznoantična. Odlomek afriške oljenke ali imitacije (t. 3: 10) lahko okvirno postavimo od 4. do 6. st. (Atlante 1981, 193-194, 198-200). Skleda (t. 3: 8) iz afriške sigilate, oblike Hayes

91 C, sodi v čas med 530 do 600 (Hayes 1972, oblika 91 C, 140-144; Hayes 1980, 505; Atlante 1981, 105-107, t. 49: 6).

Med slučajnimi najdbami je pomemben odlomek žlebljenega ramena vzhodnomediterranske amfore (t. 4: 5), verjetno oblike *Late Roman 2*, ki jo lahko datiramo od druge polovice 4. st. do konca 6. ali celo v zgodnje 7. st. (Riley 1981, 122; Keay 1984, oblika LXV, 352-357, fig. 165; Mackensen 1987, 248-249, Taf. 95: 9; Peacock, Williams 1986, oblika 43, 182, fig. 101). Pri nas je znana predvsem z najdišč 6. st. (podatek V. Vidrih Perko).

Odlomki večine keramičnih posod so pogosto premalo karakteristični in rekonstruirane oblike preslabo kronološko opredeljive. Med časovno težje opredeljivo keramiko so najpogostejši lonci (t. 1: 14,15; 2: 5,8; 3: 3,5,6). Že na prvi pogled je razvidno, da prav vsi - razen odlomka lonca t. 2: 5, ki je rumeno žgan - pripadajo grobi kuhinjski lončenini iz sivo, sivorjavo ali črno žgane gline, mešane s peskom. Druga številno zastopana oblika so vrči (ustja: t. 1: 2,3; 2: 1-3). Vsi so iz dobro prečiščene, rumeno ali rdeče žgane gline.

Uvožena keramika iz objektov 2, 4 in 6 kaže, da gre najverjetneje za naselbino iz poznoantičnega obdobja. V objektu 6 sta bili odkriti mnogo starejši zgodnjorimski fibuli. Zgodnjorimska groba in navadna keramika je slabše razpoznavna, vendar je verjetno prisotna vsaj v objektu 1, morda tudi v 2. Domnevam, da širok časovni okvir, ki ga nakazujejo najdbe, velja predvsem za naselbino in ne toliko za posamezne objekte. Do mešanja mlajših in starejših predmetov je lahko prišlo tudi zaradi kasnejših premikov, predvsem vkopavanja mlajših, poznoantičnih objektov v starejšo kulturno plast, pa tudi zaradi poplav potoka Pšate (ki je izrazito poplavna, kar potrjujejo tako domačini kot tudi dokumentirani zemeljski profili ter pogosto velika izpranost keramike), dodaten razlog pa je lahko še strojno odstranjevanje gornjih zemeljskih plasti ob začetku gradnje. Kljub vsej skromnosti najdenih objektov se vendarle zdi, da gre za ostanke poznoantičnih bivališč. Za to govori med drugim tudi odlomek kamnitega ročnega mlina (t. 3: 4), najden v objektu 4, in seveda tudi celoten značaj najdb. Tako tehnika gradnje kot oblika objektov sta povsem prazgodovinski, odlomki tegul, imbreksov in celo tubulov pa bolj kažejo na bližino neke večje zidane arhitekture. Res se omenjajo v starejši literaturi najdbe antičnih zidov v bližini (Šašel 1954), poleg tega pa so - po navedbah očividcev - ob gradnji osnovne šole leta 1971 stroji odkrili in uničili staro zidovje. Obe lokaciji, na katerih se omenja najdba zidov,

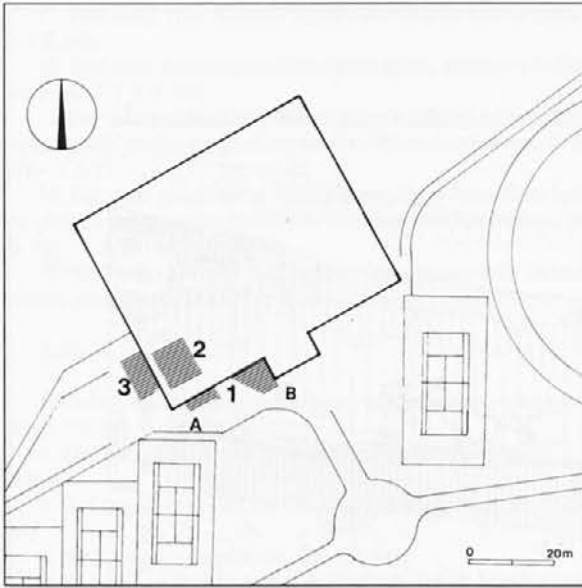
sta zelo blizu druga drugi, tako da lahko predvidevamo večji pozidani kompleks.

ŠPORTNA DVORANA

Več o dejavnosti prebivalcev rimskega naselja v Mengšu pa so razkrila zaščitna izkopavanja ob gradnji športne dvorane leta 1988 samo 500 m jugozahodno od VVZ. Zemeljska dela ob tej gradnji so bila sicer zelo obsežna, vendar izvajalec v nasprotju s pogoji soglasja spomeniškovarstvene službe ni pravočasno javil njihovega začetka. Tako smo ob prihodu na teren lahko le ugotavljali, da je bila na površini približno 5000 m² uničena do 3 m globoka antična kulturna plast (sl. 13). Tu in tam so bili na kupih odpeljanega materiala najdeni še odlomki antične lončenine, manjši deli ogrožene površine pa so bili nahitro raziskani dobesedno pod gradbenimi stroji. Tako je o funkciji tega območja med Gobavico in Pšato ter o natančnejši dataciji znotraj antičnega obdobja bilo mogoče dobiti le nek splošen vtis. Strnjena antična plast, ki smo jo sledili v izkopu za vodovod vse od športne dvorane do osnovne šole, nam potrjuje, da gre pri najdiščih ob športni dvorani ter na širšem področju VVZ le za dva dela iste naselbine. Poleg tega se je močno kulturno plast dalo slediti še v pobočje Gobavice. Če pa smo se za objekte na področju VVZ vendarle lahko odločili, da so bili bivalni, to verjetno ne velja za tisto, kar je bilo odkrito na območju športne dvorane.

Sl. 13: Mengeš, gradbišče športne dvorane, ob prihodu na teren. Fig. 13: Mengeš, the building site of the sports hall, before the arrival of the archaeologists.

Sl. 14: Mengeš, športna dvorana - položaj raziskanih površin: 1 A - profil ob južnem robu gradbene jame, 1 B - objekt z ognjiščem, 2 - notranjost gradbene jame, 3 - izkop ob jugozahodnem robu gradbene jame.

Fig. 14: Mengeš, sports hall - the situation of the investigated areas: 1 A - the profile of the southern edge of the construction pit, 1 B - the structure with a hearth, 2 - the interior of the construction pit, 3 - the ditch along the southwestern edge of the construction pit.

Tu je bil namreč ugotovljen tloris dela objekta (sl. 14: 1 B) z lepo ohranjenim, vsaj enkrat obnovljenim ognjiščem, veliko količino žlindre in močnimi sledovi ognja v notranjosti. Ostanke zidane konstrukcije ni bilo, zato domnevamo, da je bil objekt v celoti lesen (sl. 15). To potrjuje tudi najden glinast hišni omet (npr. t. 5: 3). Močni sledovi žlindre kažejo, da je objekt služil metalurški dejavnosti (kovačnica ali topilica), ki pa smo jo lahko ugotavljali tudi drugod po gradbišču.

Na samem jugozahodnem robu gradbene jame (sl. 14: 3) smo lahko skrbno izkopali manjši del zemljišča (dalje izkop ob jugozahodnem robu gradbene jame), ki v prvi fazi gradnje ni bil ogrožen. Tu smo lahko rekonstruirali prvotno plastovitost terena. Ugotovili smo, da se kulturna plast, debela 3 m, tik ob vzhodju Gobavice proti travniku ob Pšati tanjša. Plastovitost je izredno jasno razvidna, med posameznimi kulturnimi plastmi pa so bili opazni vložki drobnega peska in mivke, kar je očitno ostanek poplav bližnje Pšate (sl. 16). Poleg kosov žlindre so o predelavi železa pričali tudi ostanki notranjega premaza topilne peči (pečna obloga), na katerega je bila prilepljena jasno ločljiva plast taline (žlindre). Analize (glej dodatek) so tako pri žlindri iz objekta z ognjiščem kot pri primerkih iz ostalih delov raziskane površine pokazale, da ostanke lahko po odstotku

zaostalega železa pripišemo antičnemu obdobju. Nastali so namreč v talilnih pečeh, v katere so dovajali zrak že z mehovi. In res so bili najdeni tudi po odstotku zaostalega železa pripišemo antialilne peči (t. 8: 6; 9: 3; 11: 3). Žal zaradi relativno majhne raziskane površine ne moremo ugotoviti povezave fragmentarno ohranjenih objektov s posameznimi fazami predelave železa. V 5. planumu izkopa ob JZ robu gradbene jame nam je uspelo le identificirati iz kamnja na suho zložen kanal, po katerem se je po usedlini sodeč pretakala voda (sl. 17).

KATALOG NAJDB

Slučajne najdbe

Te so bile pobrane po celotnem delovišču, deloma pa tudi že z deponije v bližini, tako da njihove prvotne lokacije na najdišču ni mogoče domnevati (t. 4: 11,12; 5: 1-15; 6: 1-7).

Tabla 4

11. Del ustja prostoročno izdelanega lonca iz črnoerdeče žgane, s peskom in zdrobljeno lončenino mešane gline. Zunanost je metličena, 5 YR 5/2.

12. Del dna vrča iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 10 YR 8/3.

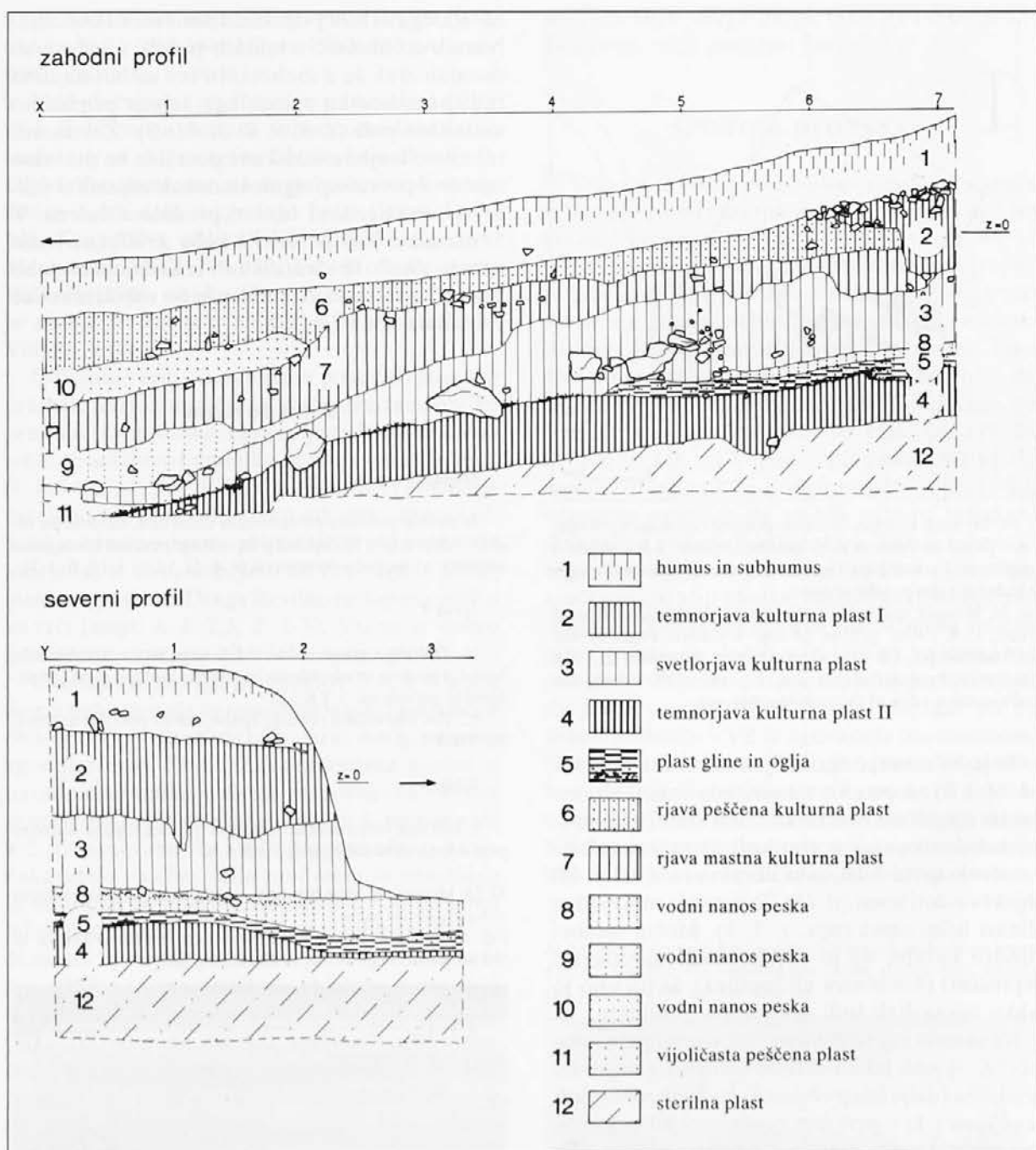
Tabla 5

1. Del dna vrča z ostanki sigilatne prevleke, glina je dobro prečiščena in rdeče žgana, 5 YR 6/6.

Sl. 15: Mengeš, športna dvorana - objekt z ognjiščem na južnem robu gradbene jame.

Fig. 15: Mengeš, sports hall - the structure with a hearth at the southern edge of the construction pit.

Sl. 16: Mengeš, športna dvorana - severni in zahodni profil izkopa ob jugozahodnem robu gradbene jame. M. = 1:50.

Fig. 16: Mengeš, sports hall - the northern and western profiles of the ditch along the southwestern edge of the construction pit. Scale = 1:50.

2. Del ostenja prostoročno izdelanega lončka iz sivorjavo žgane, s peskom mešane gline. Zunanjščina je vertikalno nabrazdana, 10 YR 6/3.

3. Kos rumenordeče žganega glinastega hišnega ometa s posameznimi kamenčki v glini; jasno opazna sta odtisa dveh kolov.

4. Del vratu vrča iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 2.5 YR 6/6.

5. Del tubula iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 10 YR 8/4.

6. Del ustja prostoročno izdelanega lonca iz črnordeče žga-

ne, s peskom in zdrobljeno lončenino mešane gline, 10 R 4/8 - 2.5/1.

7. Del dna sigilatnega krožnika, 2.5 YR 6/6.

8. Del roba prostoročno izdelanega pladnja ali pokrovke iz črnordeče žgane, s peskom in zdrobljeno lončenino mešane gline, 7.5 YR 5/2.

9. Dno vrča iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 10 YR 8/3.

10. Del ustja lonca iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 7.5 YR 7/6.

11. Del ustja vrča iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 6/6.

12. Del ustja lonca iz sivočrno žgane gline, mešane z belim peskom, 7,5 YR 4/0.

13. Del ustja prostoročno izdelane posode (lonca) iz črnordeče žgane gline, mešane s peskom in zdrobljeno lončenino, 10 R 4/8 - 2.5/1.

14. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane gline, s peskom in zdrobljeno lončenino mešane gline, 10 R 4/8 - 2.5/1.

15. Del prstanastega dna posode iz rumenordeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 7/6.

Tabla 6

1. Del ročaja iz dobro prečiščene, rdečerumeno žgane gline, 5 YR 6/6.

2. Del ročaja iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 2,5 YR 6/6.

3. Del ročaja iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 5 YR 6/6.

4. Ročaj sigilatne posode, 2,5 YR 6/6.

5. Del dna amfore iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline, 2,5 YR 6/6.

6. Del rezila železnega noža.

7. Roža jelenovega roga, pri kateri je nadaljevanje roga odžagano, nadočnik pa odsekan.

Profil ob južnem robu gradbene jame (sl. 14: 1 A; 18)

Ob prihodu na teren je ob južnem robu gradbene jame ostalo neprekopanega in neodpeljanega le še okrog 3 m³ prvotnega zemljišča (velikost 3 m x 1 m x 1 m), ki smo ga lahko nato skrbneje preiskali (t. 6: 8-14; 7: 1-11).

Tabla 6

8. Del ustja lonca iz sivo žgane, le malo s peskom mešane gline (prevleka je posebej nanosena in zapečena), 7,5 YR 4/0.

9. Del ustja lonca iz rumenorjavo žgane, s peskom mešane gline, 7,5 YR 6/4.

10. Del ustja prostoročno izdelane posode iz rumenosivo žgane, s peskom mešane gline, 7,5 YR 5/2.

11. Del ustja in vratu lonca iz sivo žgane gline, mešane s peskom, 10 YR 4/1.

12. Del ostenja in dna vrča iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline. Na ostenju je aplikla v obliki nosu, 5 YR 6/8.

13. Del ustja in ostenja lonca iz črno žgane gline, mešane s peskom. Rame je narebreno, 7,5 YR 3/0.

14. Del ostenja vrča iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline z rjavkasto prevleko na zunanji strani, 5 YR 6/4, prevleka 10 YR 5/3.

Tabla 7

1. Del ustja lonca iz sivo žgane, s peskom mešane gline, 5 YR 5/1 - 7/4.

2. Bronast trakast prstan, okrašen z navpičnimi in poševnimi vrzmi.

3. Zaključek bronaste zapestnice (ali uhan?).

4. Del dna štirikotne steklenice iz modrikastega stekla.

5. Del ustja sigilatnega vrča, 5 YR 7/6.

6. Ustje in vrat vrča iz rumenordeče žgane, dobro prečiščene gline, 7,5 YR 7/6.

7. Trakast ročaj iz rumenordeče žgane, dobro prečiščene gline, 7,5 YR 7/6.

8. Delno ohranjena sigilatna skodelica, 2,5 YR 6/8.

9. Ostenje trebuha vrča iz dobro prečiščene, rumenordeče žgane gline, 7,5 YR 7/6.

10. Del ostenja posodice tankih sten sivkaste barve in s plastičnim okrasom, 7,5 Y 6/1.

11. Del ustja, ostenja in ročaj posodice tankih sten zelenkaste barve, 5 Y 7/2, s štirimi vrstami navpičnih zarez.

Notranjost gradbene jame (sl. 14: 2; 19)

V jugozahodnem delu gradbene jame, kjer ob prihodu arheološke ekipe strojni izkop še ni dosegel sterilne podlage, smo očistili planum na površini 67 m² (globina 131 do 150 cm pod izhodiščnim gradbenim profilom, delovna oznaka sektor A in B). Na približno 2/3 površine je bila plast kulturna, le severni del je bil že sterilen. Kulturna plast je torej padala proti jugu. Poševno preko planuma je potekala močna proga žganine, ki je bila le presekana žganinska plast. Kot se je izkazalo ob nadaljevanju strojnega izkopa, se je ta plast strmo spuščala proti jugu do globine 245 cm pod izhodiščnim gradbenim profilom. Na tej globini se je plast zravnila. Opazovati pa jo je bilo mogoče le v vzhodnem profilu izkopa. Najdbe t. 7: 12-15; 8: 1,2,4-12.

Tabla 7

12. Del ustja in ostenja trinožne skodele iz črno žgane, s peskom mešane gline. Ostenje je plitvo narebreno, 2,5 YR 3/0.

13. Del trakastega narebrenega ročaja iz modrikastega stekla.

14. Del ustja večjega lonca iz sivorjavo žgane, s peskom mešane gline, 7,5 YR 5/2.

15. Del ustja in ostenja skodele iz rdeče žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 7/8.

Tabla 8

1. Del ročaja iz rdečerumeno žgane gline, mešane z drobnim peskom, 5 YR 3/1 - 5/2.

2. Del ostenja večje posode iz črno žgane gline, mešane s peskom, prekrte s tanko finejšo prevleko. Črepinja je okrašena z globjimi vrzmi, 10 YR 3/2.

4. Del prostoročno izdelane posodice iz sivo žgane gline, mešane s peskom, 10 YR 7/3 - 4/1.

5. Del ustja vrča iz dobro prečiščene, rumenordeče žgane gline z ostanki sigilatne prevleke, 5 YR 7/6.

6. Del ustja prostoročno izdelane keramične šobe za vpihavanje zraka v peč. Glina je rdeče pečena in mešana s peskom, 7,5 YR 7/2.

7. Del robu prostoročno izdelane pokrovke ali pladnja iz črnordeče žgane gline, mešane s peskom, 2,5 YR 3/4.

8. Del robu pokrovke iz sivo žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 4/1.

9. Del ustja in ostenja posode iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 10 YR 6/4.

10. Del izvihanega ustja lonca iz sivorjavo pečene gline, mešane s peskom, 5 YR 6/3.

11. Del ustja in ostenja lonca iz sivorjavo žgane gline, mešane s peskom, 10 YR 4/1.

12. Del ostenja posode iz rdečerjavo žgane gline, mešane s peskom, 5 YR 3/1 - 3/3.

Objekt z ognjiščem (sl. 14: 1 B; 15)

Vkop gradbene jame je z južnim robom poškodoval tudi ostanke objekta, ki se je kazal kot močna plast žganine na steptani in pečeni ilovnati pohodni površini. Površino se je proti JV in SZ dalo jasno omejiti od pečene osnove (razdalja med robovoma je 4,8 m), proti JZ je neizrazito izginevala, na SV strani pa je bila že odstranjena s strojnim izkopom. Približno

na sredini je bilo v plitvi kotanji v globini 13 cm in s premerom 37-38 cm izdelano ognjišče. Le-to je bilo spodaj in ob straneh obloženo z večjimi prodniki ter vsaj dvakrat obnovljeno z močno zapečenim ilovnatim premazom (vijoličasta glina). V žganini na pohodni površini je bila najdena večja kepa žlindre (2. točka analize), v kotanji ognjišča pa kos lončenine t. 7: 16 in kos železa t. 8: 3. Poleg tega je bilo najdenih v sklopu objekta še nekaj atipičnih odlomkov lončenine, pretežno "prazgodovinske" fature.

Tabla 7

16. Del vratu in ostenja lonca iz sivorjavo žgane, s peskom mešane gline, 5 YR 5/2.

Tabla 8

3. Paličast kos železa, kvadratnega preseka.

Izkop na jugozahodnem robu gradbene jame (sl. 14: 3; 16, 17)

Ta del gradbišča v prvi fazi gradnje ni bil neposredno ogrožen; v skladu z načrtom naj bi bil tu kasneje zgrajen prizidek (delovna oznaka sektor C). Tako smo lahko na površini 7,5 x 3,2 m opravili izkopavanje v skladu s strokovnimi normativi. Do globine 2 m od izhodiščnega gradbenega profila (ali 3 m od najvišje točke površja) smo dokumentirali 6 planumov. Od 3. do 5. planuma (t. j. od globine 70 cm do globine 140 cm) smo sledili globlji kamenja, ki se je izčistila v delno razrušen kanal za vodo, sestavljen na suho iz neobdelanega kamenja. Ob njem so bile ugotovljene 3 stojke. Izkop smo zaključili s peščeno, vijoličasto plastjo 50 cm pod kanalom, v kateri keramičnih najdb ni bilo več, našli pa smo tu in tam še košček oglja (planum 1 - t. 8: 13-19; planum 3 - t. 9: 1-5; planum 3/4 - t. 9: 6-15; planum 4 - t. 10: 1-10; planum 5 - t. 10: 11-12; t. 11: 7,9,11,13; planum 6 - t. 11: 1-6,8,10,12).

Sl. 17: Mengeš, športna dvorana - ostanki kanala v izkopu ob jugozahodnem robu gradbene jame.

Fig. 17: Mengeš, sports hall - the remains of the channel in the ditch along the southwestern edge of the construction pit.

Planum 1 (številke plasti po sl. 16.)

Tabla 8

13. Del ustja iz črno žgane gline, redko mešane z drobnim belim peskom, 2,5 YR 3/0; plast 7.

14. Del prstanastega dna sigilatne posodice, 5 YR 7/8; plast 7.

15. Odlomek ostenja skodelice Sarius z reliefno upodobitvijo cveta, 5 YR 7/8; plast 7.

16. Del posodice iz sivorjavo do črno žgane ilovice, mešane s peskom. Ustje je okrašeno z vbodi, 7,5 YR 5/2-3/2; plast 7.

17. Del ročaja iz rdečerjavo pečene gline, mešane s peskom in zdrobljeno lončenino, 5 YR 5/6; plast 7.

18. Del ustja in ostenja posodice iz rumeno žgane, dobro prečiščene gline, 5 YR 6/4; plast 7.

19. Del roba pokrovke iz črnorjavo žgane, s peskom mešane gline, 5 YR 5/4-3/1; plast 7.

- Odlomek črne sigilate, vel. 3,5 x 1 cm; plast 7.

- Odlomek črne sigilate, vel. 3,9 x 2,5 cm; plast 6.

Planum 3 (globina ca. 70 cm)

Tabla 9

1. Del največjega oboda skodele iz črno žgane gline (znatraj rdeča prevleka), mešane s peskom. Ornament predstavljajo navpični žlebiči, 10 YR 4/1; plast 3.

2. Del ustja in ostenja lonca iz črnorjavo žgane, s peskom mešane gline, 5 YR 4/2-3/1; plast 3.

3. Del ustja in ostenja prostoročno izdelane šobe za vpihovanje zraka v peč. Glina je sivordeče pečena, mešana s peskom, 7,5 YR 6/4; plast 3.

4. Del vratu in ostenja lonca iz sivorumeno žgane gline, mešane s peskom, 5 YR 6/4; plast 3 ali 4.

5. Del ročaja pokrovke iz črnorjavo žgane, s peskom mešane gline, 7,5 YR 5/2; plast 3.

Med planumi 3 in 4 (globina 70 do 120 cm)

Tabla 9

6. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane gline, mešane s peskom in zdrobljeno lončenino, 2,5 YR 2,5/4 - 4/2; plast 3.

7. Del ustja prostoročno izdelanega lonca iz črnordeče žgane gline, mešane s peskom, 2,5 YR 2,5/4 - 5/4; plast 3.

8. Del ustja pladnja povsem podobne fature kot zgoraj, 2,5 YR 2,5/4 - 4/2; plast 7.

9. Del ustja krožnika iz sivo žgane, dobro prečiščene gline, 10 YR 4/1; plast 3.

10. Ustje lonca iz rumeno žgane gline (sredica črna), mešane s peskom. Na ustju rahlo nakazan izliv, 7,5 YR 7/4; plast 3.

11. Del ustja večjega lonca iz rumeno žgane gline, mešane s peskom, 7,5 YR 7/4; plast 3.

12. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane gline, mešane s peskom in zdrobljeno lončenino, 2,5 YR 4/2; plast 7.

13. Del ustja večjega lonca iz sivorumeno žgane gline, mešane s peskom, 10 YR 6/4; plast 3.

14. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane gline, mešane s peskom in zdrobljeno lončenino, 2,5 YR 3/4 - 5/6; plast 3.

15. Del ustja lonca iz sivo žgane, s peskom mešane gline 5 YR 4/1; plast 7.

Tabla 10

1. Del prevrtanega kamnitega brusa; plast 3.

Planum 4 (globina cca 120 cm)

Tabla 10

2. Del ustja in narebrenega vratu lonca iz sivočrne, z drobnim peskom mešane glin, 5 YR 4/1 - 4/3; plast 7.

3. Del ročaja iz rumenorjavo žgane, s peskom mešane glin, 7.5 YR 6/2 - 6/6; plast 7.

4. Železen nožiček z izbočenim hrbtom; plast 7.

5. Del ročaja iz sivorjavo žgane, z belim peskom mešane glin. Robovi so okrašeni z žlebljenjem; 5 YR 5/2 - 7/3; plast 3 ali 7.

6. Del ustja iz sivorjavo žgane, s peskom mešane glin, 5 YR 4/2 - 6/3; plast 7.

7. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane glin mešane s peskom in zdrobljeno lončenino, 2.5 YR 4/2; plast 7.

8. Del ustja prostoročno izdelane posode iz rdeče žgane, s peskom mešane glin, 2.5 YR 5/4; plast 7.

9. Del vratu in ostenja lonca iz črno žgane, s peskom mešane glin 10 YR 3/1; plast 3 in 4.

10. Del ustja lonca iz črno žgane s peskom mešane glin 5 YR 4/1 - 4/3; plast 7.

Planum 5 (globina ca. 150 cm)

Tabla 10

11. Del robu in ostenja pekve iz sivorjavo žgane glin, mešana s peskom, 5 YR 4/2; plast 5.

12. Del dna in ostenja posode iz rdečerjavo žgane glin, mešana s peskom, 2.5 YR 6/4; plast 7.

Sl. 18: Mengeš, športna dvorana - ostanki zemeljskega profila ob južnem robu gradbene jame.

Fig. 18: Mengeš, sports hall - the remains of the profile along the southern edge of the construction pit.

Tabla 11

7. Del ostenja posode iz črno žgane glin, mešana s peskom. Črepinja je okrašena s horizontalnim žlebljenjem in nizom zrnatih vrezov, 2.5 Y 3/0; plast 7.

9. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane glin, mešana s peskom in zdrobljeno lončenino, 10 R 4/8 - 2.5/1; plast 3-4.

11. Del ustja in vratu lonca iz rumeno žgane, dobro prečiščene glin, 10 YR 7/4; plast 4.

13. Del ostenja skledje iz sivorjavo žgane, s peskom mešana glin. Črepinja je okrašena s horizontalnim žlebom in drobnim plastičnim rebrom, 5 YR 4/1 - 6/3; plast 4.

Planum 6 (globina ca. 190 cm)

Tabla 11

1. Del ustja iz sivorjavo žgane, s peskom mešana glin, 5 YR 4/3, in metličanjem na obeh straneh; plast 4.

2. Del ostenja sivo žgane posode iz glin, ki je mešana s peskom. Črepinja je ornamentirana z vrezji, 7.5 YR 6/0; plast 4.

3. Odlomek ustja lončene šobe za vpihovanje zraka v peč. Odlomek je iz rdeče žgane glin, mešana s peskom, pod robom ornamentiran, 5 YR 6/3; plast 4.

4. Del rešetkastega dna grobe posode iz sivo žgane glin, mešana s peskom, 7.5 YR 6/2 - 5 YR 4/2; plast 4.

5. Del ročaja iz dobro prečiščene, rumenordeče žgane glin, 7.5 YR 7/6; plast 4.

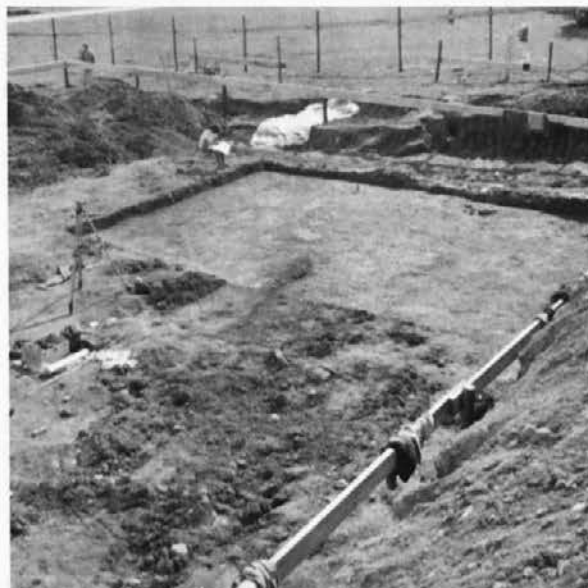
8. Del ustja prostoročno izdelane posode iz črnordeče žgane glin, mešana s peskom in zdrobljeno lončenino, 10 R 4/8 - 2.5/1; plast 4.

10. Odlomek izvihanega ustja sivo žganega lonca iz glin, ki je mešana z belim peskom. Pod ustjem je dvojje plitvih reber, 2.5 YR 5/0; plast 4.

12. Del ustja, vratu in ramena lonca iz sivorjavo žgane glin, mešana s peskom in s finejšo prevleko, 10 YR 7/3; plast 3/4.

Sl. 19: Mengeš, športna dvorana - očiščen del dna gradbene jame.

Fig. 19: Mengeš, sports hall - the cleaned section of the interior of the construction pit.

Časovna opredelitev

Za ugotavljanje časa, v katerem se je ob vznožju Gobavice opravljala metalurška dejavnost, imamo torej na razpolago štiri sklope najdb. Največ najdb izvira iz izkopa, ki smo ga opravili ob jugozahodnem robu gradbene jame, in v katerem smo lahko rekonstruirali prvotno plastovitost najdišča (*sl. 16, 17*). Primerjava datacij posameznih najdb, ki smo jih kljub fragmentarni ohranjenosti lahko podrobneje opredelili, kaže, da med posameznimi sklopi ni večjih časovnih razlik, kar je zaradi bližine seveda razumljivo.

Med *slučajnimi najdbami* (*t. 4: 11, 12; 5; 6: 1-7*) kažejo na zgodnjeantično obdobje odlomek noge pladnja (*t. 5: 7*) iz tere sigilate (*Consp. B 1.10?*), odlomek ročaja vrča s sigilatnim premazom (*t. 6: 4*), dvoročajni vrč s svitkasto odebelitvijo na vratu (*t. 5: 11*) iz 1. in 2. st. (lit. glej zgoraj) ter dno amfore Dressel 6 B (*t. 6: 5*), ki so jih izdelovali od avgustejskega časa do zgodnjega 2. st. (*Carre 1985, 219-225; Bezeczy 1987, 6-21*).

Bolje časovno opredeljive najdbe je dal *profil ob južnem robu gradbene jame* (*t. 6: 8-14; 7: 1-11*). Sigilatna skodelica (*t. 7: 8*) oblike *Consp. 43.1* sodi v drugo polovico 1. st. in v prvo polovico 2. st. Sive skodelice iz keramike tankih sten z reliefnim okrasom vodnih listov (*t. 7: 10*) se na emonskih grobiščih pojavljajo v drugi polovici 1. st. (*Plesničar-Gec 1977, 17, t. 1: 36*). Dvoročajne skodelice tankih sten, katerih okras je narejen s kolescem (*t. 7: 11*), se v Emoni pojavljajo na koncu 1. st. in v prvi polovici 2. st. (*Plesničar-Gec 1977, 20, t. 1: 76-78*). Vrči z deteljčastim izlivkom (*t. 7: 6,9*) v Emoni nastopajo od sredine 1. st. do sredine 2. st. (*Plesničar-Gec 1977, 31, t. 3: 18*). Štirioglate steklene vrče (*t. 7: 4*) so izdelovali zelo dolgo časa, od 1. do 3. st. (*Rützi 1991, oblika AR 156, 37, 54-55, Abb. 29*). Lonci s cilindričnim vratom (*t. 6: 11*) se pojavljajo v emonskih grobovih od druge polovice 1. st. do sredine 2. st. (*Plesničar-Gec 1977, 38, t. 4: 8-11*), na Hrušici pa skupaj z gradivom 2. in 3. st. (*Giesler 1981, 98, t. 46: 30,31*).

Najdbe iz *notranjosti gradbene jame* (*t. 7: 12-15; 8: 1-2,4-12*) sodijo verjetno prav tako v zgodnjeantično obdobje, na kar kažejo ročaj steklenice (*t. 7: 13*) ter ustji trinožnika (*t. 7: 12; Plesničar-Gec 1977, 54, t. 7: 20-22*) in sklede (*t. 7: 15; podobna kot Plesničar-Gec 1977, 53, t. 7: 10-11*).

V *izkopu ob jugozahodnem robu gradbene jame* (*t. 8: 13-19; 9-11*) smo ugotavljali do 3 m debelo kulturno plast. Dva odlomka črne sigilate (brez profilacij), ki ju lahko datiramo še v 1. st. pr. n. št., sta bila najdena v 1. in 2. planumu izkopa. Prevladuje rimska lončenina, med katero se da

bolje datirati le odlomek skodelice Sarius (*t. 8: 15*), tj. v avgustejsko-tiberijsko obdobje (*Schindler-Kaudelka 1980, 61 ss*).

Poleg tipološko kolikor toliko opredeljivih oblik je bilo najdenega veliko keramičnega gradiva, izdelanega zelo grobo, brez lončarskega kolesa, neenakomerno rdeče-črno žganega, glini pa je bil dodajan grob pesek in zdrobljena lončenina. Površina je navadno znotraj ali zunaj ali pa na obeh straneh široko metličena. Oblike predstavljajo globoke ali plitve sklede, krožnike ali pokrovke, pa tudi lonce, vendar vse brez profilacij in brez okrasa. Na tabelah navajamo le nekatere primerke, čeprav v primerjavi z ostalim materialom močno prevladujejo (*t. 4: 11; 5: 6,13,14; 6: 10; 9: 8,14; 10: 7,8; 11: 1,8*). Sama izdelava in netipizirane oblike govore za domačo, hišno produkcijo, podrejeno specifičnim potrebam, še globoko zakoreninjeno v prazgodovinski tradiciji.

Po količini posameznih vrst lončenine je uvoženo blago moralo predstavljati izjemo, ki ni dajala izrazitejšega pečata vsakdanjemu življenju.

Po bolj datiranih najdbah sodeč, so arheološki ostanki z območja športne dvorane nastajali že v prvi polovici 1. st., predvsem pa v drugi polovici 1. st. in verjetno še v 2. st. Odlomka črne sigilate ter nekaj odlomkov povsem prazgodovinske lončenine (npr. *t. 8: 2,17; 11: 2*), ki ji na prazgodovinskem najdišču na Gobavici (pobočje nad našim najdiščem) celo lahko najdemo primerjave, je lahko prišlo v pričujoči kontekst tudi zaradi premešanih plasti (naplavljanja s pobočja).

Med slučajnimi najdbami z gradbišča športne dvorane pa smo naleteli tudi na del človeške stegenice, nadlahtnice in spodnje čeljustnice, ki pripadajo različnim osebam. Tako lahko na razmeroma majhnem prostoru pod Gobavico predvidevamo naselbino in grobišče.

ZAKLJUČEK

Po rezultatih zaščitnih izkopavanj se Mengeš vendarle ponuja kot najverjetnejša lokacija antične postaje *Ad Quartodecimo*, čeprav je zaradi oddaljenosti od najbolj logičnega poteka ceste Emona - Atrans morda obravnavana lokacija obstajala le kot *vicus* domorodnega prebivalstva v zaledju rimske naselbine (*Frelih 1988, 25*). S tega stališča bi bilo vsekakor zelo zanimivo preveriti podatke o antičnih razvalinah v Grobljah, ki leže povsem ob domnevni trasi rimske ceste (*Šašel 1954, 14*). Mengeškimi podobne najdbe polzemljank (imenovanih *tugurium*) se omenjajo v Sremu (*Brukner 1988, 95, sl. 13,14*). Tudi tam prazgodo-

vinski način gradnje dopolnjujejo močne prazgodovinske reminiscence v drobnih najdbah. Iz Slovenije se ostanki podobnih rimskodobnih objektov omenjajo v Gornjem Logatcu in tudi tam so, kot kaže, precej mlajši kot tisti v Sremu (Frelj 1988 in ustno poročilo avtorja). Kljub nejasni plastovitosti najdišča v Mengšu se najmlajše najdbe vendarle kopičijo na področju Semesadika in VVZ - torej tam, kjer so bile odkrite polzemljanke. Področje športne dvorane tako mladih najdb nima. Domnevamo torej lahko, da imamo na področju Semesadika in VVZ opravka s poznoantično naselbino, ki pa po zadnjih podatkih niti ni tako osamljen primer (Komenda, Rateče, Britof pri Kranju - poročila so v tisku za *Varstvo spomenikov*).

Poleg zanimivih vzporednic pri lokacijah prazgodovinske in antične poselitve ter odnosa slednje do pomembne rimske komunikacije tako v Logatcu kot v Mengšu je posebno pomembno tudi ugotavljanje stopnje romanizacije posameznih delov podeželja. O. Brukner ugotavlja za področje Srema, da se je močna prazgodovinska tradicija podeželja zadržala do konca 1. stoletja, saj večina podeželskih naselij ni bila vključena v ekonomsko-strateški načrt urbanizacije, ter da do pojava *villae rusticae* predstavljajo ta naselja tudi okostje ekonomije (Brukner 1988, 95). Za razliko od konservativizma v bivalni kulturi pa relativno hitro prihaja do sprememb v obrti (Brukner 1988, 96). V našem primeru je odraz tega morda napredek v tehnologiji pridobivanja železa, kar so pokazale analize žlindre in pečnih oblog. Seveda pri tem pogrešamo primerjalno gradivo iz starejših obdobij. Starejše najdbe s Puščave, Erjavcev in Staretove drevesnice (Gabrovec 1965, 103; Gabrovec 1954, 13), pa tudi močne prazgodovinske poteze v obravnavanem gradivu v veliki meri potrjujejo kontinuiteto naselitve. Obe fibuli iz objekta 6 in posamezni drobci importirane lončenine kažejo na rimski poseg že v avgustejskem obdobju, to je še preden so se na Gorenjskem pojavile *villae rusticae* (sintetična objava teh je v tisku - *Kranjski zbornik* 1995). Naselbina je nato živela še vzporedno z njimi in jih, kot kažejo posamezne pozne najdbe, tudi krepko preživela. Verjetno imamo vsaj v neki fazi tu opravka tudi s centrom t.i. vaškega železarstva, ki sicer ni bil toliko velik, da bi v njegovo organiziranost posegla država (Šašel 1975, 65), ki pa je vendarle vsaj v spremembi tehnologije povzemal siceršnje družbene spremembe. Posamezni izredno pozni kosi lončenine poleg tega kažejo, da staroslovanski grobovi in sedež prafare v Mengšu dokazujejo medsebojno povezanost poznoantične kulture,

staroslovanske poselitve in najstarejše cerkvene organiziranosti.

DODATEK

Analiza osteoloških ostankov favne

Mengeš - Semesadika 1978

Izkopanih je bilo vsega 33 fragmentov različnih kostnih ostankov. Od tega jih največ (17) pripada navadnemu jelenu (*Cervus elaphus*), in sicer vsaj dvema osebkoma, 7 jih pripada govedu (*Bos taurus*), zopet vsaj dvema osebkoma, 5 svinji (*Sus scrofa*) - vsaj enemu mlademu osebkoma, ter po 2 ovci (*Ovis aries*) in ovci ali kozi (*Ovis seu Capra*).

(Povzetek iz poročila *Vide POHAR*)

Mengeš - športna dvorana 1988

Skupaj je bilo izkopanih 117 kostnih ostankov, poleg dveh fragmentov, ki pripadata človeku (fragment osrednjega dela mandibule in proksimalni del ulne). Slaba tretjina ostankov je taksonomsko nedoločljivih. Po številu določljivih je na prvem mestu drobnica (*Ovis seu Capra*), sledita jima svinja (*Sus scrofa*; pri tem je treba opozoriti, da razen enega čekana, ki pripada merjascu, ni bilo mogoče ugotoviti razmerja med domačo svinjo in divjim prašičem) in gozdni jelen (*Cervus elaphus*). Precej manj je ostankov domačega goveda (*Bos taurus*); konju (*Equus sp.*) pripada le nekaj izoliranih zob. Podrobneje nedoločljivi so ostanki zajca (*Lepus sp.*, le en sam metapodij) in najmanj ene vrste ptičev (*Aves*). Izkopani živalski ostanki z najdišča Mengeš športna dvorana 1988 so taksonomsko maloštevilni in pripadajo izključno prehrambenim ostankom takratnih ljudi. To potrjuje ta sestav ugotovljenih živalskih vrst in stanje skeletnih delov posameznih živali, ki so zaradi izkoriščanja mesa in kostnega mozga vsi (z izjemo izoliranih zob) razbiti. Poleg izoliranih zob in delov mandibul so v manjši meri prisotne kosti cranialnega sestava, skeletni deli okončin so redki in so razbiti takorekoč do stopnje nedoločljivosti. Več je zapestnih in nartnih kosti ter metapodijev, ki vsi nosijo sledove človekovega posega.

Draško JOSIPOVIČ

Analize metalurških vzorcev iz Mengša - športna dvorana

Izkop ob jugozahodnem robu gradbene jame

a. Odlomek pečne obloge z žlindre:

V prelomu je vidna ostro ločena struktura pečne obloge na zunanji strani in žlindre na notranji strani vzorca. Gre torej za ostanek notranjega premaza topilne peči (glina) in nanj prilepljenega obodnega dela pečnega vložka oz. taline (žlindra).

Analiza žlindre: 20,20% SiO₂, 2,57% Al₂O₃, 9,00% Fe₂O₃, 49,38% FeO, 0,04% Mn₂O₃, 2,10% CaO, 1,26% MgO, 0,21% P₂O₅, 0,0001% SO₃. Zaslediti je tudi 0,12% Ti, 0,65% Ka in 0,095% vlage. Vsega Fe je 58,38%.

Analiza pečne obloge (prežgana glina): 56,23% SiO₂, 8,23% Al₂O₃, 21,43% Fe₂O₃, 1,57% FeO, 0,38% Mn₂O₃, 2,84% CaO, 2,33% MgO, 0,17% P₂O₅, vlaga 0,19%. Vsega Fe 23,00%.

b. Kos žlindre:

Analiza: 28,43% SiO₂, 4,62% Al₂O₃, 4,64% Fe₂O₃, 35,38% FeO, 0,32% Mn₂O₃, 1,37% CaO, 0,81% MgO, 3,05% P₂O₅, 0,008% SO₃. Zaslediti je tudi 0,25% Ti, 0,68% Ka in 4,15% vlage. Vsega Fe je 40,02%.

c. Kos žlindre:

Analiza: 28,02% SiO₂, 5,96% Al₂O₃, 38,10% FeO, 0,80% Mn₂O₃, 0,96% CaO, 2,31% MgO, 2,64% P₂O₅, 0,008% SO₃. Sledovi: 0,41% Ti, 4,15% vlage. Vsega Fe je 38,10%.

Objekt z ognjiščem

a. Kos žlindre:

Analiza: 22,70% SiO₂, 6,44% Al₂O₃, 8,62% Fe₂O₃, 46,18% FeO, 0,74% Mn₂O₃, 3,24% CaO, 4,57% MgO, 0,10% P₂O₅. Sledovi: 0,33% Ti, 0,135% vlage. Vsega Fe je 54,81%.

Po odstotku železa v žlindrah je razvidno, da gre za primerke, ki jih moramo pripisati antičnemu obdobju in ki so nastali v talilnih pečeh, v katere so dovajali zrak u mehovi. Tudi vzorec pečne obloge je značilen, vendar odvisen od sestave uporabljene gline (odstotek silicija). Prisotnost železovih spojin v njem je rezultat delne redukcije železa, ki ga je glina vsebovala. Vzorca žlinder so najverjetneje odbitki oboda iz žlindre, ki je obdajal železne lupe, ko so jih pridobili v topilnih pečeh. Uporabljena ruda je morala biti limonitna, po vsej verjetnosti bobovec.

Janez METERC

ADAM, A. -M. in M. FEUGÈRE 1981, Un aspect de l'artisanat du bronze dans l'arc Alpin oriental et en Dalmatie au Ier s. av. J. C.: les fibules du type dit "de Jezerine". - *Aquil. Nos.* 53, 129 - 188.

ATLANTE 1981, *Atlante delle forme ceramiche 1. Ceramica fine romana nel bacino mediterraneo (medio e tardo impero)*. - Enciclopedia dell'arte antica classica e orientale, supplemento, Roma.

BEZECZKY, T. 1987, *Roman Amphorae from the Amber Route in Western Pannonia*. - BAR Int. Ser. 386.

BIERBRAUER, V. 1987, *Inவில்노 - Ibligo in Friaul 1*. - Münch. Beitr. z. Vor. u. Frühgesch. 33.

BRUKNER, O. 1988, *Kontinuitet domorodačkih naselja u vreme rimske dominacije*. - Gradnja za proučavanje spomenika kulture Vojvodine 15.

CARRE, M. B. 1985, Les amphores de la Cisalpine et de l'Adriatique au début de l'empire. - *Mél. Ét. franç. Rome* 97, 207-245.

CONSP. *Conspectus formarum terrae sigillatae italico modo confectae*. - Mater. z. röm.-germ. Ker. 10 (1990).

FRELIH, M. 1988, Komunikacijski sistem v prazgodovini in antiki na primeru Logaške kotline. - V: *Mladinski raziskovalni tabor Logatec 1988, Zbornik poročil raziskovalnih skupin*, Logatec.

GABROVEC, S. 1954, Arheološka podoba Mengša. Prazgodovinska doba. - *Mengeški zbornik 1*.

GABROVEC, S. 1965, Kamniško ozemlje v prazgodovini. - *Kamniški zbornik 10*.

GABROVEC, S. 1975, Mengeš. - V: *Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana.

GIESLER U. 1981, Die Kleinfunde. - V: T. Ulbert, *Ad Pirum (Hrušica)*. - Münch. Beitr. z. Vor- u. Frühgesch. 31.

HAYES, J. W. 1972, *Late Roman Pottery*. - London.

HAYES, J. W. 1980, *Supplement to Late Roman Pottery*. - London.

KEAY, S. J. 1984, *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean*. - BAR Int. Ser. 196.

MACKENSEN, M. 1987, *Mediterrane Sigillata, Lampen und Amphoren*. - V: Bierbrauer 1987, 229-265.

MIKL-CURK, I. 1987, *Rimska lončena posoda na Slovenskem*. - Ljubljana.

PANELLA, C. 1989, Le anfore italiche del II. secolo d. C. - V: *Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche*, Coll. de l'Éc. franç. de Rome 114, 1989, 139-178.

PEACOCK, D. P. S. and D. F. WILLIAMS 1986, *Amphorae and the Roman Economy, an introductory guide*. - London, New York.

PLESNIČAR-GEC, L. 1977, *Keramika emonskih nekropol*. - Diss. et Monogr. 20.

RIHA, E. 1979, *Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst*. - Forsch. in Augst 3.

RILEY, J. A. 1981, The Pottery from the Cisterns 1977.1, 1977.2 and 1977.3. - V: *Excavations at Carthage 1977, conducted by University of Michigan 6*, Ann Arbor.

RODRIGUEZ, H. 1992, Bemerkungen zur relativchronologischen Gliederung der südostalpinen spätrömisch-spätantiken Gebrauchskeramik. - V: *Il territorio tra tardoantico e altomedioevo. Metodi di indagine e risultati* (Firenze) 159-178.

SAGADIN, M. 1986, Mengeš. - *Vár. spom.* 28, 269.

SAGADIN, M. 1987, Mengeš. - *Vár. spom.* 29, 259.

- SAGADIN, M. 1989 a, Mengeš pri Ljubljani. - *Lychnid, Zbornik na trudovi* 7, 221 ss.
- SAGADIN, M. 1989 b, Mengeš. - *Vár. spom.* 31, 227-229.
- SCHINDLER-KAUDELKA, E. 1975, *Die dünnwandige Gebrauchskeramik vom Magdalensberg*. - *Kärn. Musschr.* 58, Archäologische Forschungen zu den Grabungen auf dem Magdalensberg 3.
- SCHINDLER-KAUDELKA, E. 1980, *Die römische Modelkeramik vom Magdalensberg*. - *Kärn. Musschr.* 66, Archäologische Forschungen zu den Grabungen auf dem Magdalensberg 7.
- SCHINDLER-KAUDELKA, E. 1989, *Die gewöhnliche Gebrauchskeramik vom Magdalensberg*. - *Kärn. Musschr.* 72, Archäologische Forschungen zu den Grabungen auf dem Magdalensberg 10.
- ŠAŠEL, J. 1954, Arheološka podoba Mengša, Rimska doba. - *Mengeški zbornik* 1.
- ŠAŠEL, J. 1975, Topografsko orientacijski leksikon krajevnih imen, ohranjenih v navedenih antičnih virih. - *V: Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana.
- ŠUBIC, Z. in M. SAGADIN 1983, Poznorimska stavba v Žabnici. - *Loški razgledi* 30, 15 ss.
- VALIČ, A. in S. PETRU 1964-1965, Antični stavbni kompleks na Rodinah. - *Arh. vest.* 15-16, 321 ss.
- ZUPANČIČ, M. 1979, Trojane in Mengeš. - *V: Zbornik občine Domžale*.

Mengeš in the Roman Period

Summary

The small market town of Mengeš, located 18 km north-east of Ljubljana, has represented an important archaeological site for over 100 years. The numerous chance finds extend from the early Hallstatt period onwards. An extensive prehistoric hillfort is positioned on the hill of Gobavica above the town, and corresponding flat cremation and skeleton graves were scattered on the hill itself as well as along its base to the north and east. Roman settlement and funerary finds were found at the foot of Gobavica hill, on both banks of the Pšata stream. No systematic excavation, however, was undertaken here until 1978 (Šašel 1954, 13 ff.; Gabrovec 1965, 89 ff.; Gabrovec 1975, 193 ff.; Zupančič 1979, 19 ff.). Although this site is not located along the most logical hypothetical route of the Roman road from Emona to Atrans, attempts were made in the past to identify this as the Roman station of Ad Quartodecimo (Šašel 1975, 89). Three archaeological rescue excavations were performed in the region of Mengeš from 1978 to 1988. However, in all three cases, archaeologists only arrived at the building sites after construction work was underway.

Six structures dug into the earth were discovered in the courtyard of the Semesadika firm and during the construction of a new kindergarten (VVZ, *Figs. 1, 2*). They appeared as rectangular dark stains of cultural layers in a gravelly foundation (*Figs. 3-12*). The small finds indicate an unusually extensive chronological span that is difficult to explain, particularly since the sites were never intact in a single case. It is conjectured that the mixture of earlier and later finds could have occurred because of the burial of later structures in earlier cultural strata. The finds that can be chronologically determined are both very modest and highly fragmentary.

A double handled jug with a roll-like thickening on the neck (*Pl. 1: 1*) from structure 1 can be dated from the Augustan period to the 2nd century (Schindler-Kaudelka 1989, 40-42, *Taf.* 18-22; Mikl-Curk 1987, *Pl.* 3: 29; 16: 20; 19: 4; 35: 6, 7; 50: 8, 11). The remaining pottery can be classified to the Roman period, but otherwise cannot be distinguished further chronologically.

Structure 2 contained a fragment of an amphora (*Pl. 2: 9*) of the Forlimpopoli type from the 2nd and 3rd centuries (Panella 1989, 148 ff.; all amphorae and African sigillata were classified by Verena Vidrih Perko, whom I most gratefully thank). A shallowly ribbed fragment (*Pl. 2: 11*) probably belonged to an eastern Mediterranean amphora of the Late Roman 1 type, produced from the early 5th century to the middle 7th

century (Riley 1981, 120-121; Keay 1984, form LIII, 268-278; Peacock, Williams 1986, class 44, 185-187, *Fig.* 104). A pot with a wavy pattern (*Pl. 2: 10*) can be classified to the late Roman period (Rodríguez 1992, 160 ff.; Bierbrauer 1987, 209-221).

A coin of Claudius I was discovered in structure 3.

The only fragment offering a specific dating in structure 4 was part of a plate (*Pl. 3: 2*) of African sigillata, Hayes type 68, from the period 370 - 425 AD (Hayes 1972, form 68: 4, 116-118; Atlante 1981, 121, *Pl.* 55: 3).

Two early Roman fibulae were discovered in structure 6. One (*Pl. 3: 11*) belongs to type Almgren 67, which appears in the Augustan period and in the early 1st century (Riha 1979, 72-73). Fibulae of the Jezerine type (*Pl. 3: 12*) are mainly dated to the Augustan period in this region (Adam, Feugère 1982, 129 ff.). The pottery from the structure is late Roman. A fragment of an African clay lamp or imitation (*Pl. 3: 10*) can be generally assigned from the 4th to the 6th centuries (Atlante 1981, 193-194, 198-200). A dish of African sigillata (*Pl. 3: 8*), Hayes 91 C form, is dated to between 530 and 600 (Hayes 1972, form 91 C, 140-144; Hayes 1980, 505; Atlante 1981, 105-107, *pl.* 49: 6).

An important chance find was a fragment of a grooved shoulder from an eastern Mediterranean amphora (*Pl. 4: 5*), probably of Late Roman 2 type, which can be dated from the second half of the 4th century to the end of the 6th century or even the early 7th century (Riley 1981, 122; Keay 1984, form LXV, 352-357, *Fig.* 165; Mackensen 1987, 248-249, *Taf.* 95: 9; Peacock, Williams 1986, form 43, 182, *Fig.* 101).

The fragments of the majority of pottery vessels are frequently too little characteristic and the reconstructed forms are too poorly chronologically determinable. The imported pottery from structures 2, 4, and 6 indicates that this was most probably a settlement from the late Roman period. The mixture of later and earlier objects could also have been brought about by later transfers, primarily the digging of later Roman structures into earlier cultural levels, and also because of flooding of the Pšata stream (which is exceptionally given to flooding, as is confirmed both by the local inhabitants and is also documented by soil profiles and the worn state of pottery), and a further cause might be the mechanical removal of the upper soil layers when construction was undertaken.

In 1988, a sports hall was built at the foot of Gobavica, 500 meters southwest of the site discussed above (*Fig. 1*). This

building site, where machines were again speedier than archaeologists, resulted in approximately 5000 m³ of a rich Roman cultural level up to 3 meters in depth being uncovered. Unfortunately, the site had nearly been entirely destroyed (Fig. 13), so that excavation was performed only in partially preserved areas in the southwestern section of the building site (Fig. 14).

Four complexes were investigated in this section: the profile on the southern edge of a construction pit (Figs. 14: 1A; 18; Pl. 6: 8-14; 7: 1-11), a structure with a hearth (Figs. 14: 1B; 15; Pl. 7: 16; 8: 3), the interior of a construction pit (Figs. 14: 2; 19; Pl. 7: 12-15; 8: 1,2,4-12), and a ditch along the southwestern edge of a construction pit (Figs. 14: 3; 16; 17; Pl. 8: 13-19; 9-11), which was the only one to be excavated entirely. The finds could thus be arranged according to planums and strata (planum 1, stratum 7, Pl. 8: 13-19; planum 3, depth of ca. 70 cm, stratum 3, Pl. 9: 1-5; planum 3/4, depth 70 to 120 cm, strata 3 and 7, Pl. 9: 6-15; 10: 1; planum 4, depth 120 cm, strata 7, 3, 4, Pl. 10: 2-10; planum 5, depth ca. 150 cm, strata 5, 7, 3, 4, Pl. 10: 11-12; 11: 7,9,11,13; planum 6, depth ca. 190 cm, strata 4 and 3/4, Pl. 11: 1-6,8,10,12). We additionally gathered chance finds at the work site and from previously deposited soil (Pl. 4: 11,12; 5: 1-15; 6: 1-7). A comparison of the dating of finds from the individual site complexes indicates that there is no chronological difference between them which is certainly understandable.

The following chance finds (Pl. 4: 11,12; 5: 6: 1-7) indicate an early Roman period: a fragment of the base of a platter (Pl. 5: 7) of terra sigillata (Consp. B 1.10?), a fragment of the handle of a jug with a sigillata slip (Pl. 6: 4), a two-handed jug with a roll-like thickening on the neck (Pl. 5: 11) from the 1st and 2nd centuries (for literature as above), and the base of a Dressel 6 B amphora (Pl. 6: 5), a type produced from the Augustan period to the early 2nd century (Carre 1985, 219-225; Bezechky 1987, 6-21).

The profile along the southern edge of the construction pit (Pl. 6: 8-14; 7: 1-11) offered better chronological determination of the finds. A sigillata cup (Pl. 7: 8) of the Consp. 43.1 form belongs to the second half of the 1st century and first half of the 2nd century. Grey cups of thin-walled pottery with a relief decoration of aquatic leaves (Pl. 7: 10) appear at the Emona cemeteries in the second half of the 1st century (Plesničar-Gec 1977, 17, Pl. 1: 36). Two handled cups with thin walls, whose decoration is made with a wheeled device (Pl. 7: 11), appear at Emona at the end of the 1st and first half of the 2nd centuries (Plesničar-Gec 1977, 20, Pl. 1: 76-78). Jugs with trefoil spouts (Pl. 7: 6,9) are represented at Emona from the mid 1st to the mid 2nd centuries (Plesničar-Gec 1977, 31, Pl. 3: 18). Quadrangular glass flasks (Pl. 7: 4) were produced during a very lengthy period from the 1st to the 3rd centuries (Rutti 1991, form AR 156, 37, 54-55, Abb. 29). Pots with cylindrical necks (Pl. 6: 11) appear in graves at Emona from the second half of the 1st century to the mid 2nd century (Plesničar-Gec 1977, 38, Pl. 4: 8-11), and are found at Hrušica together with

material of the 2nd and 3rd centuries (Giesler 1981, 98, Pl. 46: 30-31).

The finds from the interior of the construction pit (Pl. 7: 12-15; 8: 1-2, 4-12) probably also belong to the early Roman period, as is indicated by the handle of a glass flask (Pl. 7: 13) and the mouths of a tripod (Pl. 7: 12; Plesničar-Gec 1977, 54, Pl. 7: 20-22) and a dish (Pl. 7: 15; similar to Plesničar-Gec 1977, 53, Pl. 7: 10-11).

A cultural stratum up to 3 meters thick was established in the ditch along the southwestern edge of the construction pit (Pl. 8: 13-19; 9-11). Two fragments of black sigillata (without profiling), which can be dated as early as the 1st century BC, were found in planum 1 and 2. Roman pottery predominates, among which only a fragment of a Sarius cup (Pl. 8: 15) can be better dated to the Augustan-Tiberian period (Schindler-Kaudelka 1980, 61 ff.).

Judging by the better dated finds, the earliest archaeological remains in the area of the sports hall originated as early as the first half of the 1st century, while most of the finds were from the second half of the 1st century, and some from the 2nd century. The fragments of black sigillata and several fragments of entirely prehistoric pottery (eg. Pl. 8: 2,17; 11: 2), examples of which can be found at the prehistoric site of Gobavica (directly above this site), could also have arrived in their present context due to mixing of strata (erosion from the upper site).

In terms of the large extent of Roman Mengeš, as indicated by the investigated sites and the numerous chance finds, the identification of this settlement with the Roman post station of *Ad Quartodecimo* seems likely. Since it is nonetheless located beyond the most logical route of the Emona - Atrans road, and as the small finds have considerable prehistoric notes or components, this may perhaps have been a *vicus* of the autochthonic inhabitants in the hinterland of a Roman settlement, as was suggested for Logatec by M. Frelih (Frelih 1988, 25). The dating of the structures from the areas of Semesadika and kindergarten is undependable. They might represent pit-dwellings (called *tugurium*), such as have been found in Syrmia (Brukner 1988, 95, Fig. 13,14). In that case, they would be an expression of a strong prehistoric tradition in the settlement culture, as is also attested by the small finds. Yet the remains of metallurgical activities in the area of the sports hall testify to an advanced iron working industry, as proven by analyses of slag and furnace coatings (see the appendix of J. Meterc), and also the discovered fragments of clay nozzles attached to the bellows that were used to introduce air into smelting furnaces (Pl. 9: 3; 11: 3).

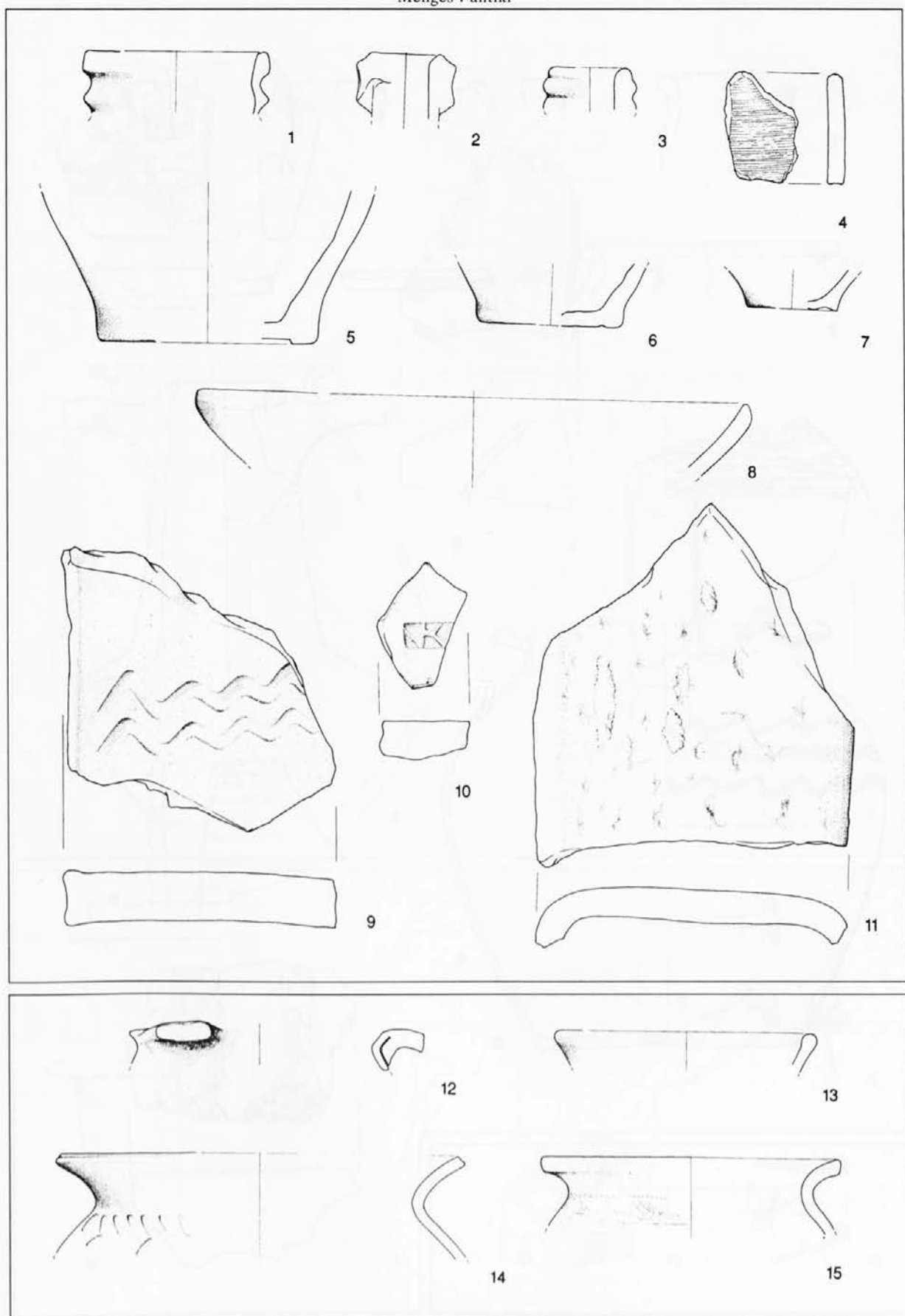
In terms of the isolated finds from very late periods, it could also be conjectured that the late Roman structures 1-6 had been dug into a Roman stratum otherwise present everywhere in this part of Mengeš. Were this the case, the connections between late Roman settlement, the earliest religious organization, and early Slavic settlement would again be confirmed.

Milan Sagadin
Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine
Tomšičeva 44
SI-64000 Kranj

Draško Josipovič
Oldhamska 8
SI-64000 Kranj

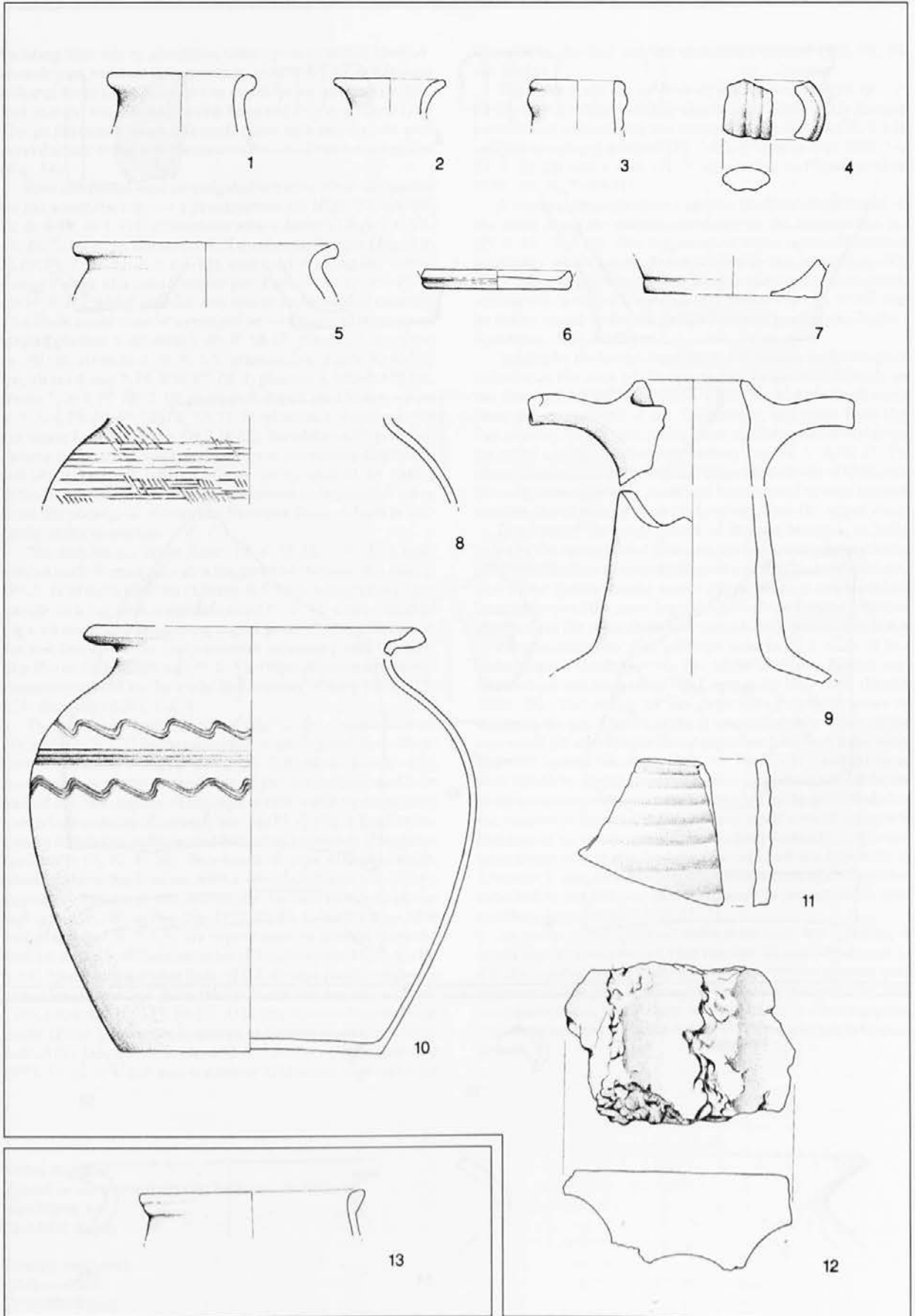
Janez Meterc
Zabreznica 37 a
SI-64274 Žirovnica

Mengeš v antiki

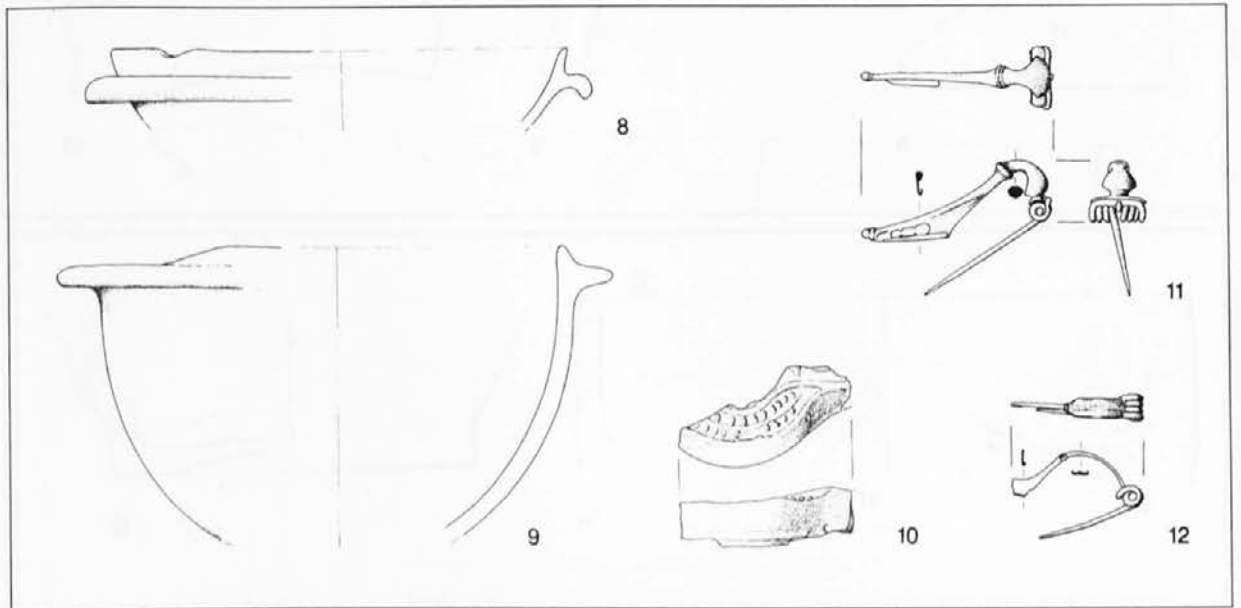
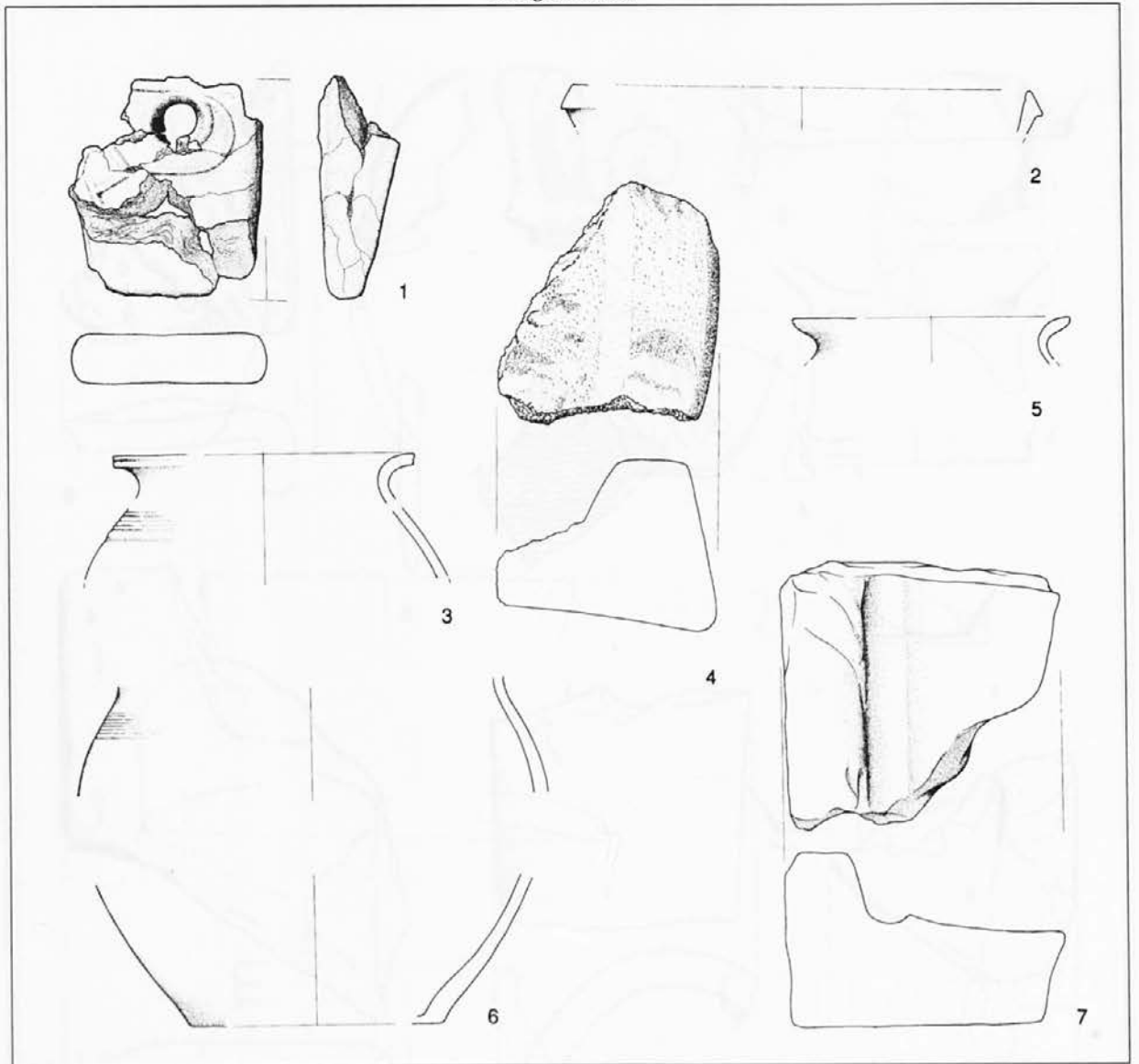
T. 1: Mengeš. 1-11 VVZ, objekt 1; 12-15 VVZ, objekt 2; vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 1: Mengeš. 1-11 kindergarten, structure 1; 12-15 kindergarten, structure 2; all pottery. Scale = 1:3.

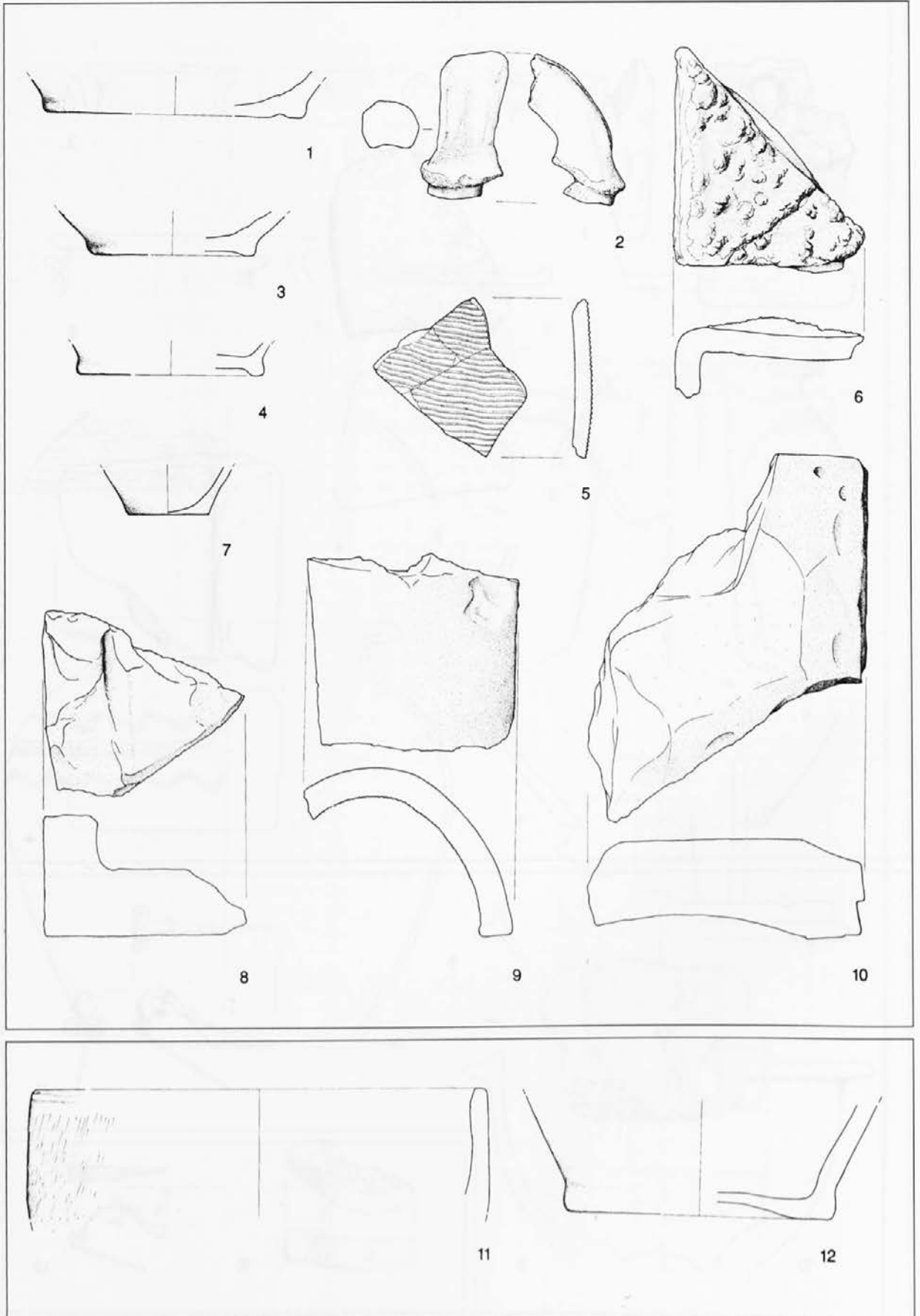
T 2: Mengeš. 1-12 VVZ, objekt 2; 13 VVZ, objekt 3; vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 2: Mengeš. 1-12 kindergarten, structure 2; 13 kindergarten, structure 3; all pottery. Scale = 1:3.

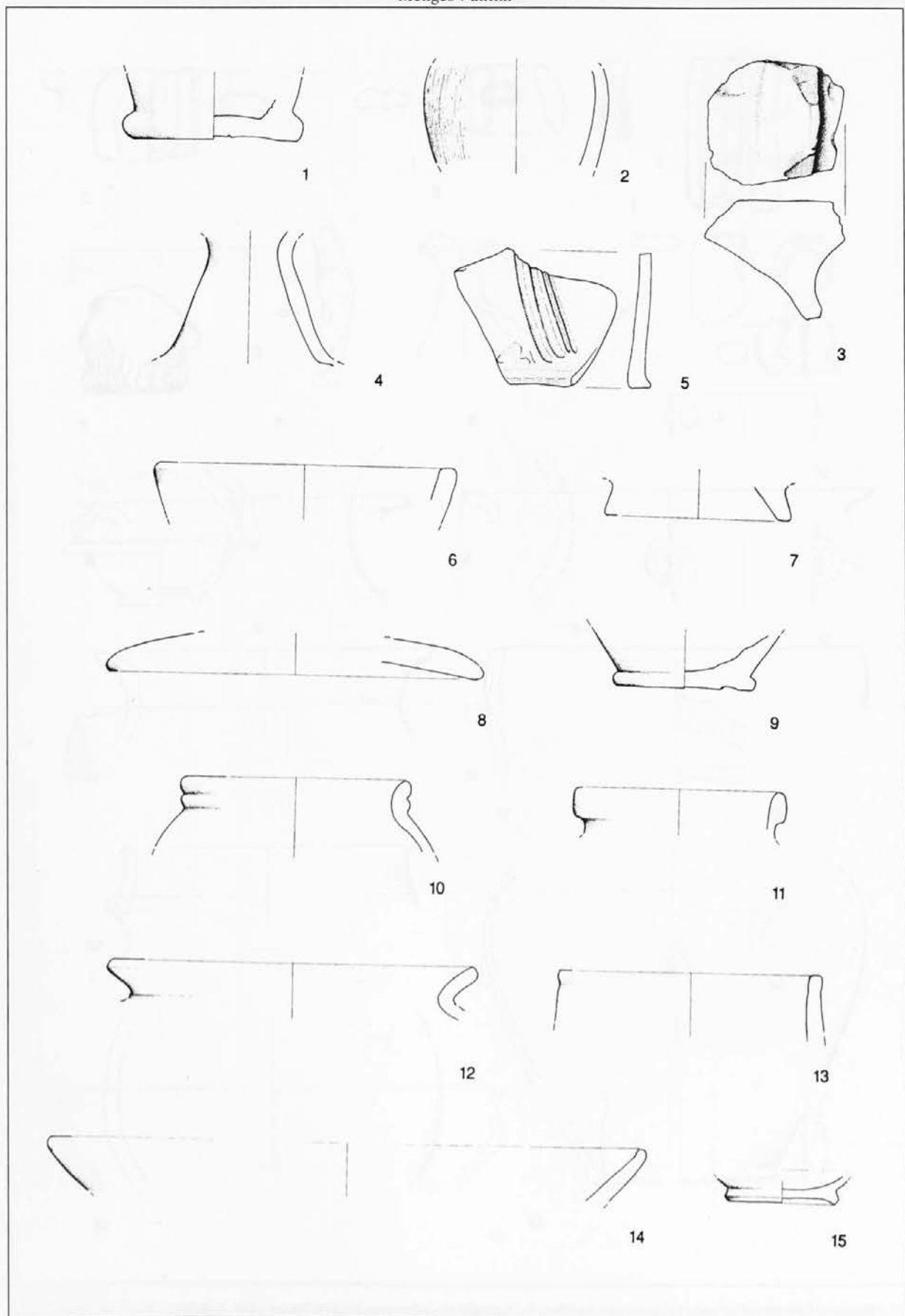

T. 3: Mengeš. 1-7 VVZ, objekt 4; 8-12 Semesadika, objekt 6; 11,12 bron; ostalo keramika. M. = 1:3.

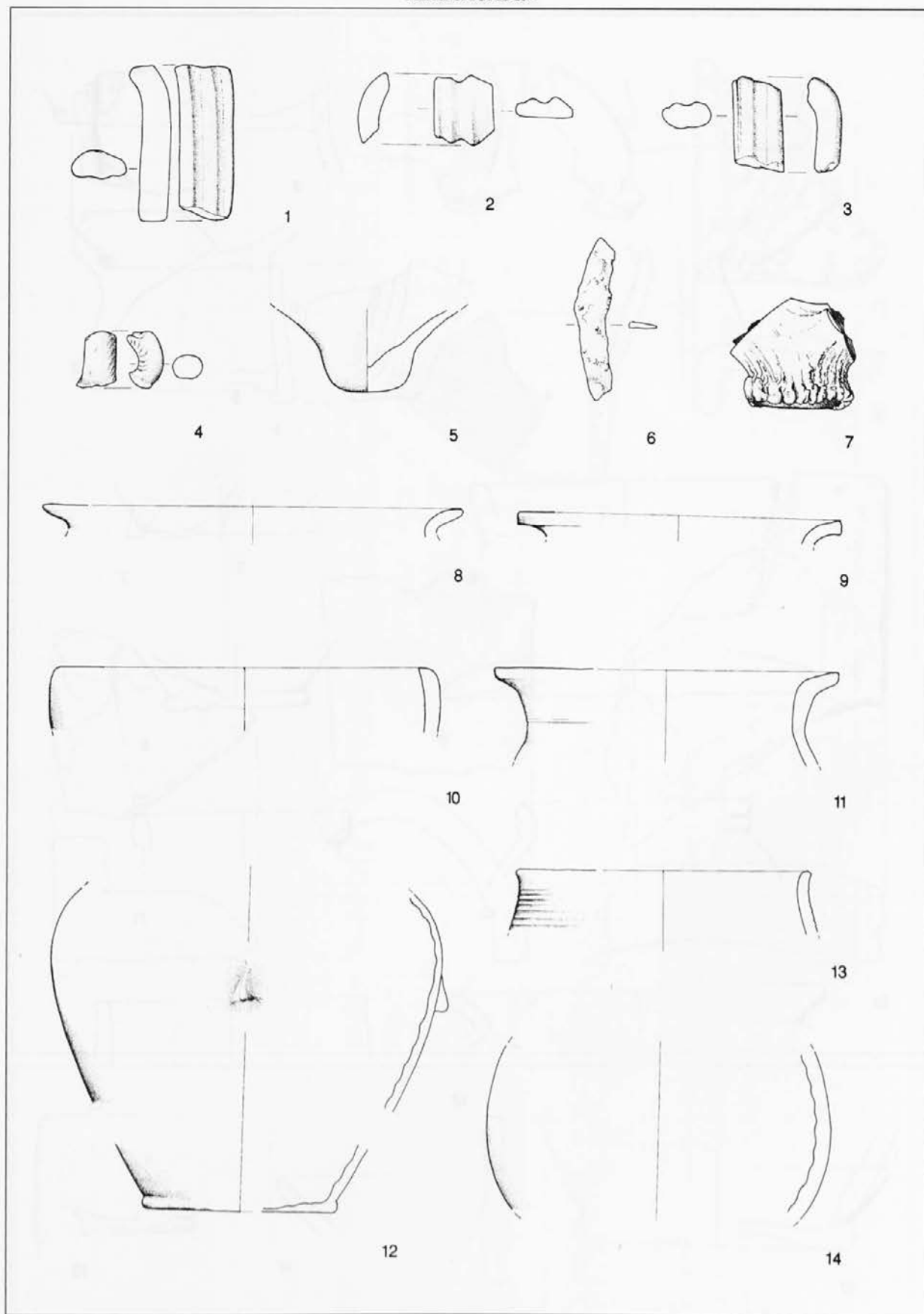
Pl. 3: Mengeš. 1-7 kindergarten, structure 4; 8-12 Semesadika, structure 6; 11,12 bronze; the rest pottery. Scale = 1:3.

T. 4: Mengeš. 1-10 VVZ, slučajne najdbe; 11-12 Športna dvorana, slučajne najdbe; vse keramika. M. = 1:3.
 Pl. 4: Mengeš. 1-10 kindergarten, chance finds; 11-12 sports hall, chance finds; all pottery. Scale = 1:3.

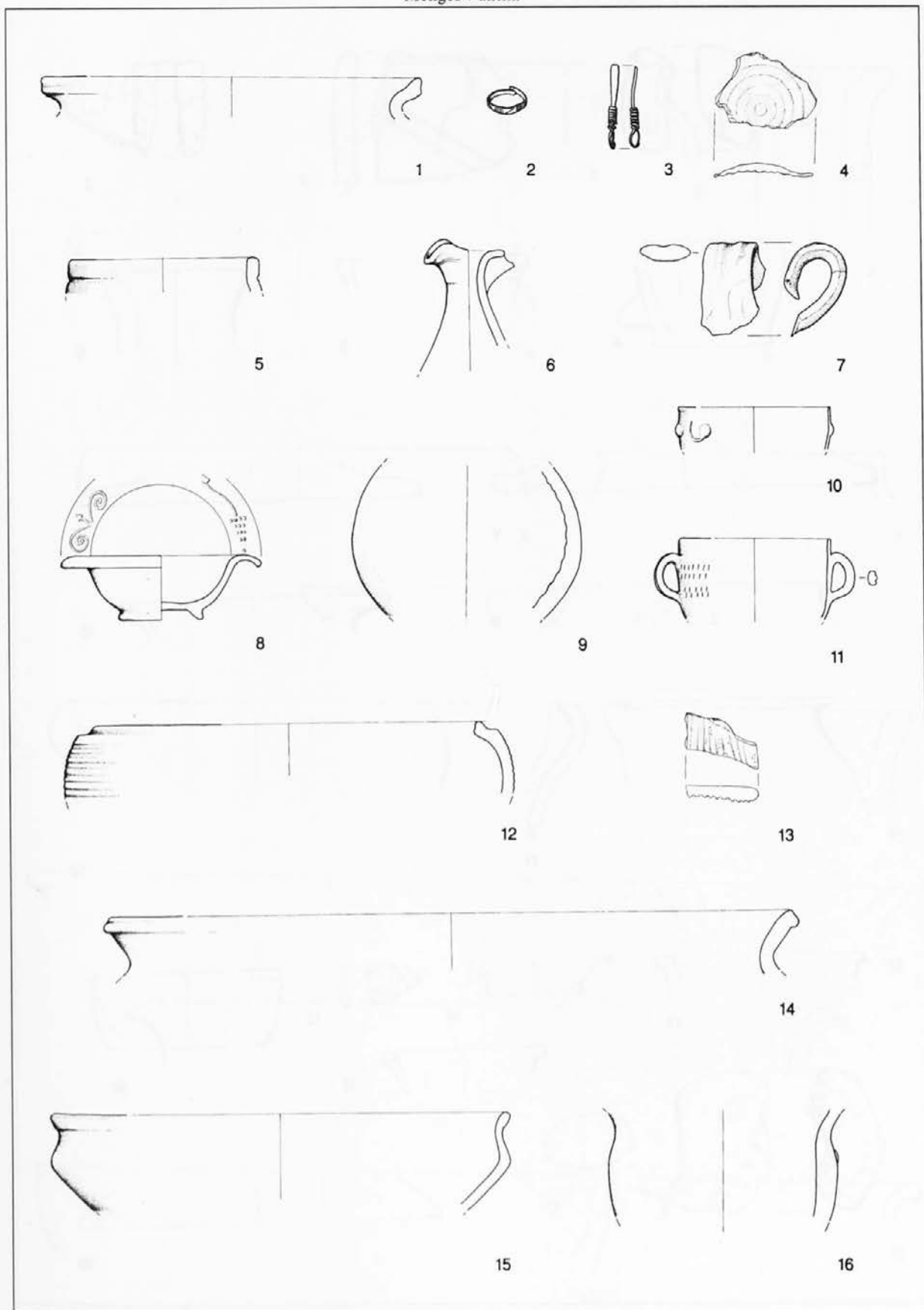

T. 5: Mengeš. Športna dvorana, slučajne najdbe; vse keramika. M. = 1:3.
 Pl. 5: Mengeš. Sports hall, chance finds; all pottery. Scale = 1:3.

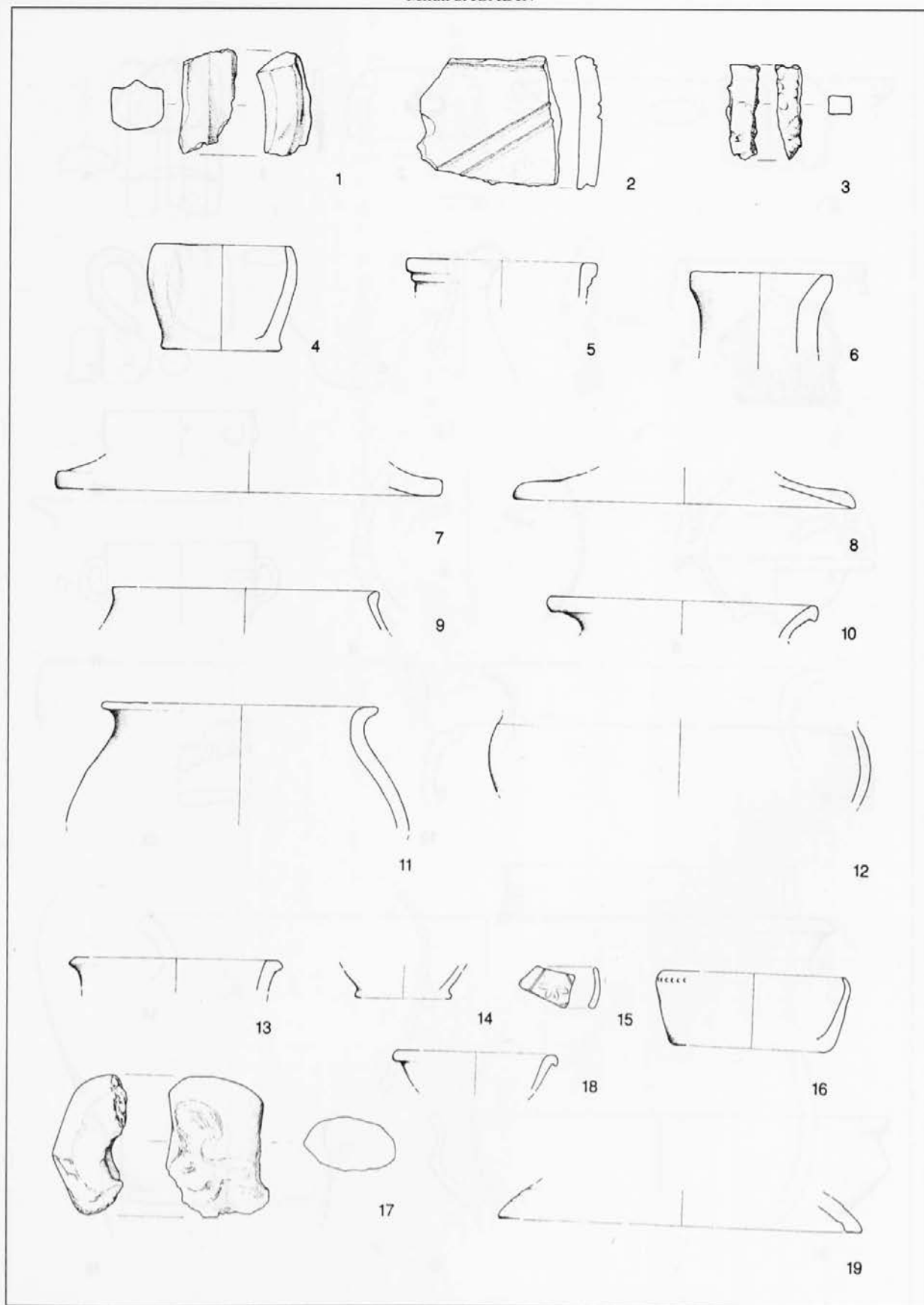
T. 6: Mengeš. Športna dvorana, 1-7 slučajne najdbe; 8-14 profil ob južnem robu gradbene jame; 6 železo; 7 jelenov rog; ostalo keramika. M. = 1:3.

Pl. 6: Mengeš. Sports hall, 1-7 chance finds; 8-14 the profile of the southern edge of the construction pit; 6 iron; 7 antler; the rest pottery. Scale = 1:3.

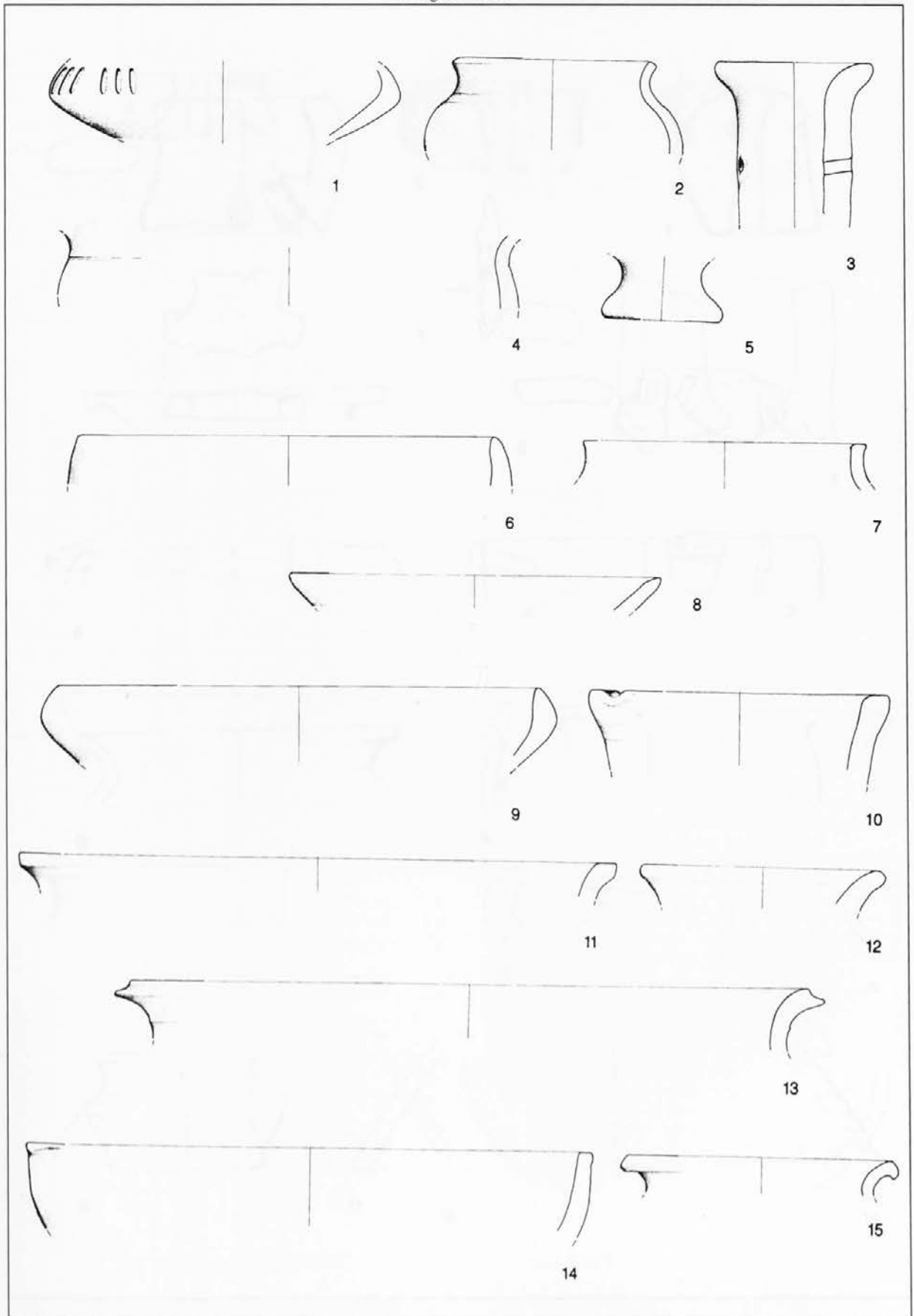
T. 7: Mengeš. Športna dvorana, 1-11 profil ob južnem robu gradbene jame, 12-15 notranjost gradbene jame, 16 objekt z ognjiščem; 2,3 bron; 4,13 steklo; ostalo keramika. M. = 1:3.

Pl. 7: Mengeš. Sports hall, 1-11 the profile of the southern edge of the construction pit, 12-15 the interior of the construction pit, 16 the structure with a hearth; 2,3 bronze; 4,13 glass; the rest pottery. Scale = 1:3.

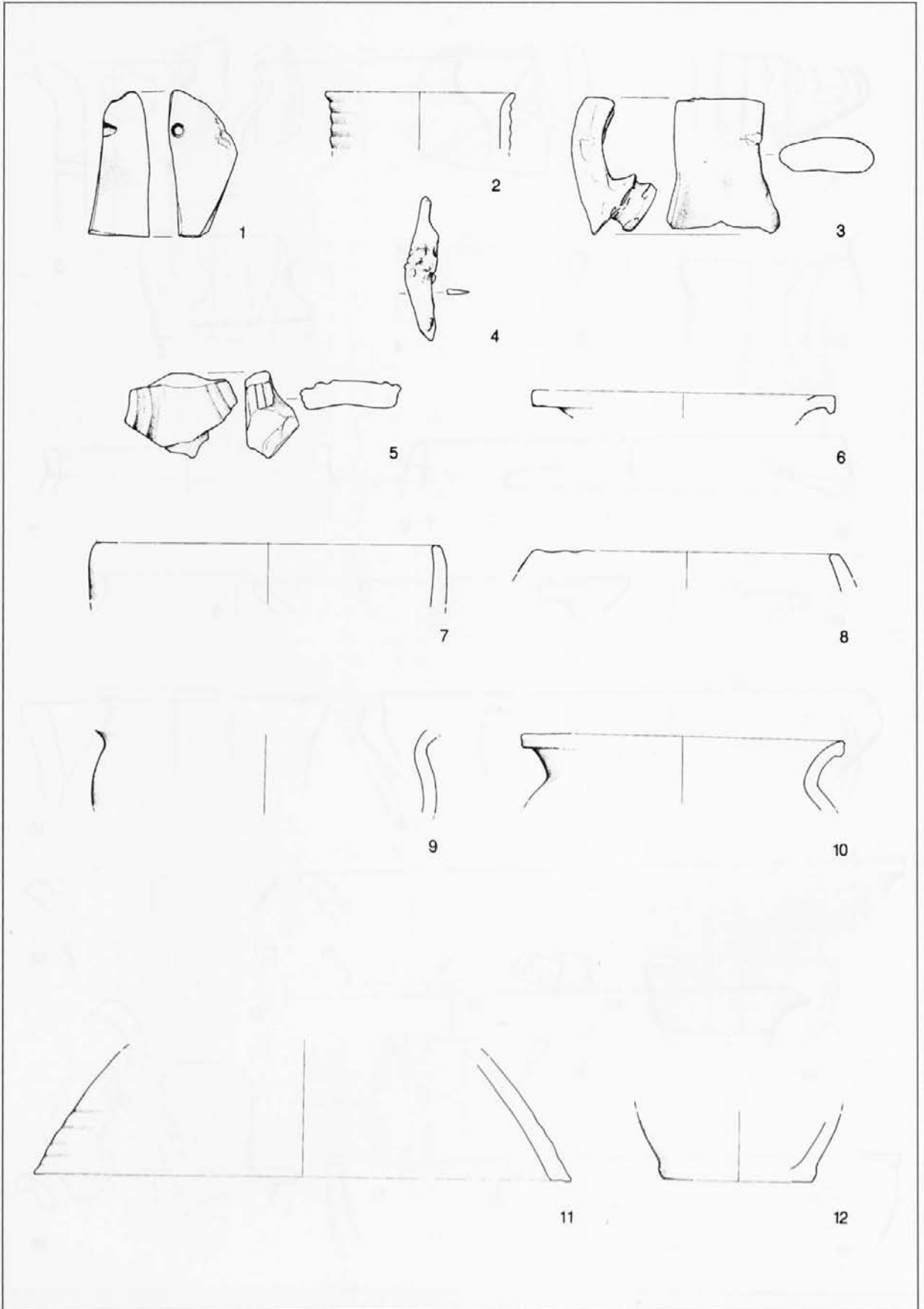
T. 8: Mengeš. Športna dvorana, 1,2,4-12 notranjost gradbene jame, 3 objekt z ognjiščem, 13-19 izkop ob jugozahodnem robu gradbene jame; 3 železo, ostalo keramika. M. = 1:3.

Pl. 8: Mengeš. Sports hall, 1,2,4-12 the interior of the construction pit, 3 the structure with a hearth, 13-19 the ditch along the southwestern edge of the construction pit; 3 iron, the rest pottery. Scale = 1:3.

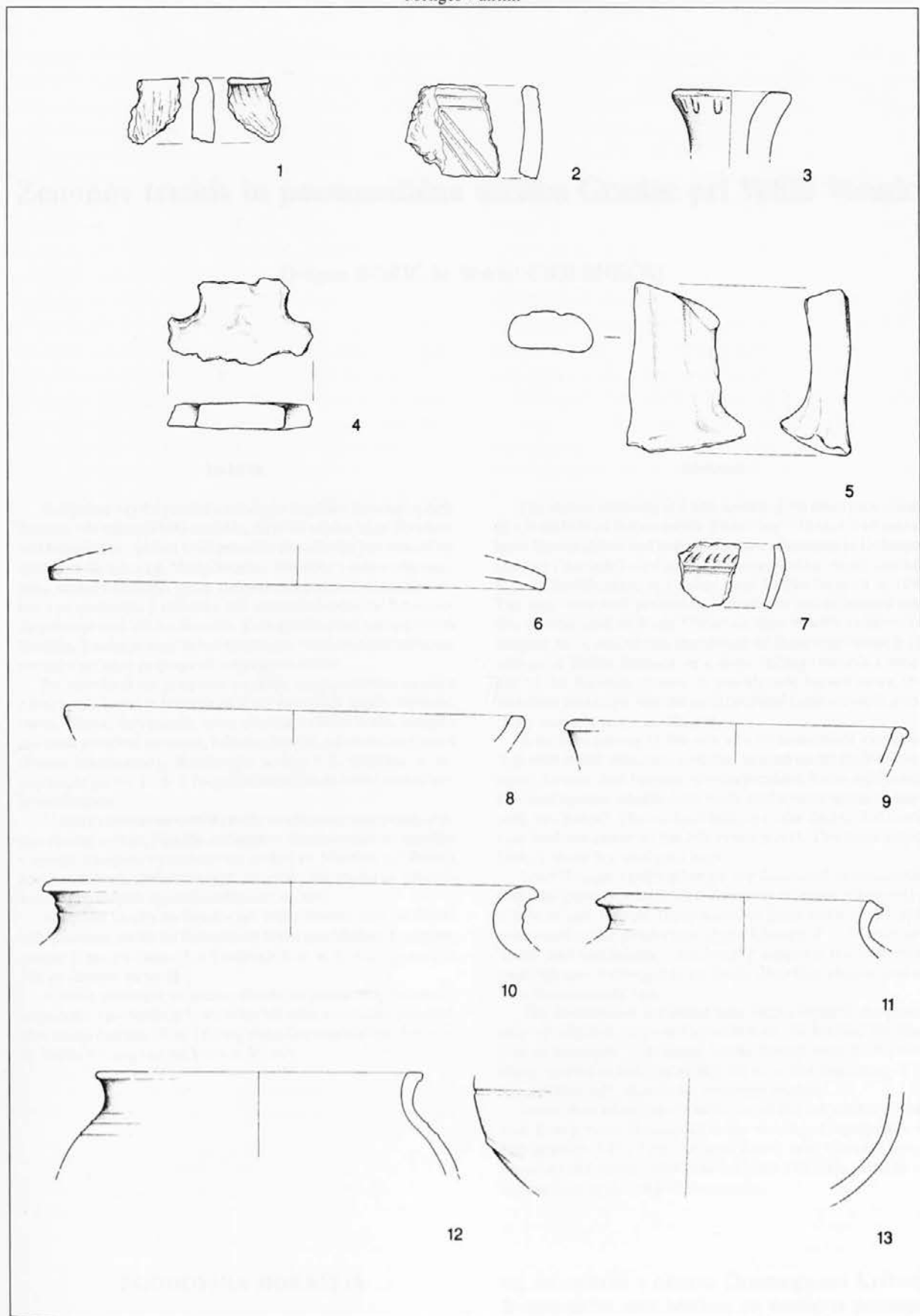

T. 9: Mengeš. Športna dvorana, izkop ob jugozahodnem robu gradbene jame; vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 9: Mengeš. Sports hall, the ditch along the southwestern edge of the construction pit; all pottery. Scale = 1:3.

T. 10: Mengeš. Športna dvorana, izkop ob jugozahodnem rob gradbene jame; 1 kamen; 4 železo; ostalo keramika. M. = 1:3.
 Pl. 10: Mengeš. Sports hall, the ditch along the southwestern edge of the construction pit; 1 stone; 4 iron; the rest pottery. Scale = 1:3.

T. 11: Mengeš, Športna dvorana, izkop ob jugozahodnem robu gradbene jame; vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 11: Mengeš. Sports hall, the ditch along the southwestern edge of the construction pit; all pottery. Scale = 1:3.